

יצחק בן יצחק: שומר
בקנאות על המורשת
הלובית המפוארת

(עמוד 20)

לב לוב

כתב העת של האירגון העולמי
של יהודים יוצאי לוב

גליון מס' 43 | ניסן תשפ"ה

תשמור על העולם ילד

הזמר המפורסם, דוד ד'אור, "דוד של ויטו ז'ל",
גאה בשורשיו הלוביים ומנחיל את המסורת גם
לילדיו. "השירה היא השפה של הלב", הוא אומר

(עמוד 12)

סיפורו המופלא והלא ייאמן של הרב
יוסף סוסו תשובה זצ"ל, שנרצח על
קידוש השם בטרם עת

(עמוד 16)

ראיון מיוחד עם יושב ראש מרכז
מורשת יהדות לוב - רפאל חיון,
והתוכניות שלו לעתיד

(עמוד 3)

צילום: אוהד רומנו

המשרד
לאזרחים
ותיקים

משרד
התרבות
והספורט

תוכן העניינים

4	חדשות מרכז המורשת ליהדות לוב	18	שופט עליון - ראיון עם יצחק בן יצחק	28	מבט זוגי
8	80 שנה לשחרור מחנה הריכוז ג'אדו	22	סיפור ההצלחה של אליו כלפון	29	מי רוצה דרכון איטלקי?
10	דוד דאור - השירה היא השפה של הלב	26	ערב פתגמים - המוזיאון מארח	30	ליל ה"בְּסִיסָה"
14	רבי סוסו זצוק"ל - סיפורו המופלא של הצדיק	27	נוצת קסמים - אגדת עם	32	חמים וטעים

דבר העורכת

נעים להכיר, שמי רבקה צור, העורכת
החדשה של מגזין "לבלוב" שאתם אווזים
בו. אימי דינה ז"ל, בת למשפחת זיגדון,
נולדה בכפר בארציה ליד בנגזי. כנערה
צעירה היא הגיעה עם משפחתה הקטנה
למחנה ג'אדו ובשנת 1949 הם עלו
לארץ, לאחר מסע ארוך וקשה באוניה עם
עצירות בצרפת ובאיטליה.
גם בארץ לא היה קל. תחילה מחנה
עולים בבית ליד ומשם לכפר סבא. סבתי

יו"ר הארגון: רפאל חיון
עורכת: רבקה צור
עיצוב: דוד צור
הפקה ודפוס: אלון שחף
0546844448
הפצה: הארגון העולמי
ליהדות יוצאי לוב

כל הזכויות שמורות לארגון
העולמי ליהודים יוצאי לוב
משה הדדי 4 אור יהודה
03-5336268/72

שליחת חומרים למערכת:
livluvite@gmail.com

תודה לחברי הנהלת הארגון, חברי
המועצה, למתנדבים בהדרכת קבוצות
ולמתנדבים בפעילות הכוללת בבית
המורשת. חג כשר ושמח לכם
ולכל קוראינו.

קלימה ז"ל היתה נכה וסבא צ'צ'ו לא
ממש מצא את מקומו מבחינת פרנסה
ואמא יצאה לעבוד ולסייע למשפחתה.
בכפר סבא אמא פגשה את אבי, אהרון,
יליד מרוקו. הם נישאו ונולדו להם
ארבעה ילדים. אני הבכורה ואחרי
כרמלה (על שם סבתא קלימה), אברהם
ומשה. אמי לצערי היא נפטרה לפני
כשנה וחבל לי כל כך שאינה נוכחת איתי
כשאני נהנית מהעסיסיות של השפה.
שמתי לי למטרה לשמר את המסורת
לדור הוותיקים, ולהנגיש אותה גם לדור
הצעיר. אני רואה בזאת זכות גדולה
שניתנה לי ומודה מאוד למוזיאון יהודי
לוב ולמר רפאל חיון העומד בראשו.
אנחנו פתוחים להצעות, רעיונות וכל מה
שעולה על דעתכם שקשור ליהודי לוב.

עאקבל דאייר, זידיין ומוש נקסין!
חג אביב שמח ופסח שמח וכשר!

Ruben Addadi (detto Bino)

Ebrei libici -- il passato glorioso

Mio zio Climo (secondo da destra in alto) Rcoi ragazzini etiopi che studiano al Talmud Tora Addadi al Shikun Vatikim a Natania

Carissimi tutti,

Rivka Zur, redattrice della rivista Livluf, mi ha pregato di scrivere un articolo in italiano per la prossima edizione di Pesah e ho accettato con piacere.

Lo scopo di questo articolo è quello di avvicinare al passato la parte oramai importante della nostra comunità che vive a Roma e a Milano o in giro per il mondo, e che ha più facilità con l'italiano piuttosto che con l'ebraico.

Ho scelto di raccontare il passato remoto della nostra comunità, non sempre noto, concentrandomi sulla vita dei miei antenati,

in massima parte chiamati in ebraico 'shadarim' o 'shlihe de rabanan' (emissari delle piccole comunità di Gerusalemme e Zfat) in giro per le comunità del Mediterraneo, con lo scopo di ricevere sostegno finanziario e di rafforzare il livello di conoscenza religiosa. Come risultato dei vagabondaggi, alcuni degli emissari si fermarono a Tripoli formando una famiglia, fondando centri di studio e ricoprendo cariche di giudici e dirigenti della comunità locale.

Altra funzione importante di alcuni rabbini fu quella di stabilire e di esigere tasse dai più abbienti (come vedete la storia si ripete nei nostri tempi) per finanziare

gli studi dei ragazzi appartenenti a famiglie più povere.

I nostri antenati si dedicarono anche alla fondazione di centri di studio (Talmud Tora'), talvolta cedendo per lo scopo parte della loro stessa casa. Tale comportamento permane nei nostri tempi, per esempio nella sinagoga del Rav Ruben Addadi ZL di Shikun Vatikim a Natania, dove parte della casa del nonno venne gradualmente ceduta alla sinagoga e al Talmud Tora' al nome del Rav Nathan Addadi ZL.

Un piccolo episodio, ma per me importante, successe ad Acco mentre giravamo nel mercato, così simile a quello di Tripoli.

חי את המורשת

רפאל חיון, יו"ר הארגון העולמי של היהודים יוצאי לוב, התחנך מגיל צעיר לכבד את המסורת מבית אבא ואמא, הוא פייטן מגיל צעיר, וגם עושה עבודת קודש כמתנדב בזק"א

שם: רפאל חיון
תפקיד: יו"ר הארגון העולמי של יוצאי לוב
מצב משפחתי: נשוי + 5

ספר לנו קצת על ילדותך בצל המסורת.
נולדתי ברמת גן בשכונת רמת עמידר ובגיל שלוש עברנו לבני ברק הסמוכה. אבא יהודה יבדל"א עלה ארץ ב-1949 ואמא גאולה תבדל"א, בת למשפחת בובליל, עלתה ב-1967. אני נכדם של רבי רפאל חיון ז"ל ורבי שאול בובליל ז"ל שהיו חזנים ופייטנים. משפחתי המורחבת כוללת רבנים ופייטנים ידועים בכל הארץ מדלתון ועד פרדס כץ. למדתי בישיבת "כיסא רחמים" הידועה וכל אחיי למדו כמובן בבני ברק. מילדות מפעמת בי הרוח הלובית. אבא שלי היה שליח ציבור בבית הכנסת ופייטן באירועי העדה. בבית שלנו תמיד היו שירים ופיוטים כגון "בר יוחאי", "יום השבת אין כמוהו" ועוד. המאכלים כמובן על פי המטבח הלובי המפורסם בכל העולם.

מה למדת מאביך בנושא?

כשהייתי בגיל 13, אבא דאג שאהיה חזן בבית הכנסת בבר המצווה שלי וכך המשכתי עד היום. הייתי חזן בבית הכנסת בגבעתיים, בפרדס כץ וכיום באור יהודה - כבר 30 שנה. השתדלנו תמיד להיות בכל כנס בכל אירוע ששייך לעדה. אבא היה מאוד קנאי לעדה, במיוחד למנהגים ולמסורת. אני ואחי ממשיכים באותה דרך. כולם ברוך השם חזנים ופייטנים וקשורים מאוד לקהילה.

איך הגעת לתפקיד?

הצטרפתי בהמלצת מזכירת הארגון דאז אוסנת נחום, בתו של רפאל נחום, גבאי בית הכנסת על שם רבי מאיר בעל הנס זיע"א ו"זרייר דרנה" המכונה "נקוציה". מאיר כחלון ז"ל, היו"ר המיתולוגי של הארגון, אמר לי "בוא תהיה שותף איתנו באירועי השבתות ותיכנס לארגון". פעלתי לצד כל היו"רים ובשנת 2023 נבחרתי ליו"ר הארגון ואני פועל לאחדות רק טובת העדה היא לנגד עיניי.

חזן. פייטן. מתנדב בזק"א וממשיך את המורשת.

הבנתי שאתה מוצא זמן גם להתנדב בזק"א.

אני משתדל לתרום וזו השליחות שלי. עברנו תקופה קשה מאוד במדינה ועדיין עוברים ואכן נחשפתי לדברים לא פשוטים. השם יעזור. אנחנו מאמינים בני מאמינים ובטוחים שעם ישראל ינצח את הצוררים באשר הם. לא מאבדים את האמונה ומתפללים לשמירה על חיילי צה"ל, להחזרת החטופים ולרפואת הפצועים. כחלק מהקהילה הלובית הציונית בטוחני שעם ישראל חי בארץ

הקודש לנצח.

מה היעדים החשובים בתפקיד?

מטרתי היא שהמורשת הלובית המפוארת תתפתח ותופץ בארץ ובעולם היהודי. שצעירי העדה יהיו גאים במורשת הנהדרת שלנו ובתרומה למדינה בכל התחומים. בכוונתי לקדם את המוזיאון המצוין שלנו. הכי משמח אותי לראות עוד ועוד מבקרים מהקהילה שלנו ומכל הקהילות כי יחד שבטי ישראל. בע"ה נמשיך לעשות במרץ ובשמחה ומתוך אהבה מלאה לקהילה.

ניר ברקת: חובה להגיע ולהכיר את מורשת יהדות לוב

השר ברקת מתרשם מאוד ממרכז המורשת

שר הכלכלה ניר ברקת ביקר בעיר אור יהודה כאורחה של ראשת העיר ליאת שוחט, ולא החמיץ גם ביקור בבית המורשת של יהדות לוב ובמוזיאון הצמוד לו. את השר ליוו יו"ר הארגון רפאל חיון, סגן היו"ר, יואב דבוש, ואיציק דדוש מאור יהודה. "חובה להגיע ולהכיר מורשתם של יהודי לוב" סיכם שר הכלכלה ברקת בדברי ברכתו בספר האורחים של המקום. קבוצה נוספת שהתארכה בבית המורשת כללה את חברי הקהילה התומכת של חבל מודיעין. גם הם התרגשו מהסיור הנוגע בכל מעגלי החיים שנהגו בקהילת לוב, מטקס ברית המילה, החגים והמועדים, השווקים ועוד.

עובדי מפעל הפיס "זכו" בביקור מפתיע

מוזיאון בית המורשת באור יהודה מארח לאחרונה קהלים מגוונים. משפחות פרטיות, לצד בתי ספר וארגונים כלכליים. עובדי הפיס, למשל, זכו בעצמם לזמן איכות מעשיר ומעצים בין ציוני הדרך ההיסטוריים

עשירה ועמוקה. אין ספק שהביקור הותיר בעובדי מפעל הפיס רושם עז. בתקווה שמפעלות התרבות של הפיס יכללו בעתיד הקרוב גם את המוזיאון בתכניותיהם מול הציבור הרחב והמתעניין. אנו גאים לספר כי בחודשים האחרונים פקדו את המוזיאון תלמידי בתי ספר, סטודנטים, גימלאים, למעשה חתך מלא של הציבור. גם אורחיו של יצחק בריגה מאשקלון הגיעו לביקור. הם לא עזבו לפני שהשאירו מכתב תודה למארגנים ולמארחים, וכמובן למדריכים ולמדריכות המקצועיים והחרוצים.

דומה שמוזיאון בית המורשת נמצא באחרונה בתקופה בה קהלים מגוונים "מגלים" אותו. מנתניה, מאשקלון, מבתי ים וממושבי הקהילה וגם מארגונים חינוכיים-חברתיים וכלכליים משמעותיים. הם מופתעים כל פעם מחדש כיצד נחשפו באיחור ניכר למורשת המופלאה הבאה לידי ביטוי במישורים שונים. כך למשל התרשמו עובדי מפעל הפיס שהגיעו לביקור במוזיאון והשתאו לנוכח שכיות החמדה שמצאו בו. שכיות חמדה המתארות סיפור של עדה בעלת מסורת עתיקה,

סגירת המעגל המרגשת של משפחת הצלם המיתולוגי

20 שנה אחרי פטירתם של שאול בדוסה ז"ל, הצלם שתיעד בין היתר את מחנה ג'אדו, ורעייתו עליזה ז"ל, סגרה משפחתם מעגל בביקור מרגש בין צילומיו במוזיאון

לרבות הנכדים והנינים. השנה הם ציינו את יום האזכרה דווקא במוזיאון בית המורשת באור יהודה. במוזיאון מוקדשת לשאול בדוסה פינה מיוחדת, כאשר הוא עצמו היה ממקימי המיצג על מחנה ג'אדו במקום. בני המשפחה הנרגשים סיירו שעה ארוכה במוזיאון תחת הדרכתה המרתקת של המתנדבת ליליאנה סרור.

הישראלית כולה. אבל עוד בטרם התחיל הפרק הישראלי בחייו, היה בדוסה שם דבר, בהיותו הצלם המיתולוגי שתיעד את קורות מחנה הריכוז ג'אדו בלוב. בכך הוא תרם תרומה שלא ניתן להפריז בחשיבותה לשימור הזיכרון לדורות. לאחרונה סגרו בני משפחתו מעגל,

השם שאול בדוסה ז"ל מוכר לרבים בקהילת יהדות לוב. שאול ורעייתו עליזה ז"ל עלו לארץ עם קום המדינה והיו ממייסדי העיר אור יהודה העיר בה מתגוררת עד עצם היום הזה קהילה נכבדה של יוצאי העדה. באור יהודה הקימו שאול ועליזה משפחה לתפארת שבנותיה ובניה נטועים בהווה

הלבלוביאדה ה-18

האלו הם שבתות שהכי כיף והכי תענוג להיות עם הקבוצה הלובית ולראות כל אחד שבא מאיפה שהוא מגיע, איך הוא נהנה ואיך משתלבים ואיזה קיבוץ גלויות אמיתי.

תודה גדולה לחברי הנהלת הארגון מורשת יהדות לוב. ושוב תודה רבה לכל מי שטרח ולכל מי שהגיע, יש לנו עדה מיוחדת במינה! תודה לבורא עולם שנותן את הכוח, האחדות, השלווה וההצלחה! ניפגש בעזרת השם בלבלוביאדה הבאה!!!

שלכם, רפאל חיון

מימון וצורי ארביב ולהקתו. הזמר הגדול אברהם טל שהפתיע והגיע ונהנה מאוד.

הרצאה של דר' ברג על חיוך נכון, אלי טייאר החזן והפייטן המעולה הנעים לנו את השבת בפיוטים ובתפילות הזמר המדהים. אבי חלפון ששימח אותנו באירוע ואפילו הייתה הצעת נישואין. במוצאי שבת הבאנו את ספרי התורה אל כניסת המלון בליווי שירה לחזרה מוצלחת הבייתה. היה סופשבוע חוויתי ומרגש מאוד, אנשים לא מפסיקים לכתוב להתקשר ולהגיד לנו כמה שהם נהנו. אין ספק שיש עוד מה לתקן וכמובן שאת הכל אנחנו לוקחים בחשבון. השבתות

בסימן טוב ובשעה טובה אנחנו אחרי שבת נפלאה של הלבלוביאדה ה-18 שנערכה במלון רויאל בים המלח. אירח של שמחה ורוממות רוח גדולה ליוו את המפגשים והפעילויות המגוונות בסופשבוע הזה.

ראשית, תודה רבה לכל העוסקים במלאכה שהביאו להצלחת האירוע שלא אמנה כאן את שמם מפאת קוצר היריעה, ברוכים תהיו ושנוכח לעוד שמחות רבות.

אז ממש בקצרה, מה היה לנו? השחקנית הנפלאה יהודית אנושי עשתה תצוגת אופנה של תלבושות מסורתיות. טקס חינוך מרגש עם הזמר האלוף אסי

מינוי בכיר: רועי כחלון מונה לראש רשות החברות הממשלתיות

רועי כחלון, מספרים מכריו, גאה ומחובר מאוד לעדה, למורשת ולמסורת הלובית, וביקר כבר עם משפחתו בבית המורשת ובמוזיאון באור יהודה.

חשבון בחברת PWC. הוא רואה חשבון, בעל תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת בן גוריון בהצטיינות ותואר שני בכלכלה מאוניברסיטת בן גוריון. כחלון נולד בבאר שבע לשמעון ולילי כחלון ז"ל. סבו, שאול כחלון זכרנו לברכה, איבד את אשתו ואת ארבעת ילדיו בטבח שביצעו מרצחים ערביים בלוב בשנת 1945 והתחתן בפעם השנייה עם סבתא של רועי. בנה הבכור, שמעון כחלון, זכרנו לברכה הוא אבא של רועי יבדל"א.

רועי כחלון, מספרים מכריו, גאה ומחובר מאוד לעדה, למורשת ולמסורת הלובית, וביקר כבר עם משפחתו בבית המורשת ובמוזיאון באור יהודה. בע"ה נראיין אותו באחד הגליזות הקרובים.

ומונה למרות מכשולים שניסו להערים לפניו גורמים שונים. רועי נשוי לרותם כהן כחלון, חברת מועצת העיר רמלה וסמנכ"לית קרן איסוף בישראל. הם הורים ל-3 ילדים, עומר, שקד והתינוק עידו. רשות החברות הממשלתיות פועלת לפיקוח וניהול החברות הממשלתיות שבבעלות המדינה, כולל חברות ענק כמו התעשייה האווירית, חברת חשמל, מקורות, נמל אשדוד, רפאל ועוד כ-70 חברות ממשלתיות הפועלות בתחומים מגוונים. רשות החברות מבטיחה שהחברות יפעלו בצורה יעילה ושקופה, תוך שמירה על טובת הציבור.

כחלון כיהן לפני כן כמנהל בכיר בהנהלת חברת "תעבורה" ולפני כן היה סגן ראש רשות החברות הממשלתיות ורואה

מחובר לעדה, כחלון

רו"ח רועי כחלון, בן 37, מונה לראש רשות החברות הממשלתיות. כחלון היה מועמדו של השר הממונה דודי אמסלם

זיכרון להולכים

מזל יעל ז"ל

בית המורשת והמוזיאון לתפארת העדה הפעילים עד עצם היום הזה וביתר שאת. בני משפחת בוכבזה, ובהם כמובן המנוח שמואל, היו שותפים מלאים בחזון שהוביל לבניית בית המורשת בעירם. יהי זכרו של שמואל בוכבזה - ברוך.

והדריכה. הכל במאור פנים גדול מתוך אהבת הקהילה בכל מאודה. יהי זכרה ברוך. חבל על דאבדין ולא משתכחין. יהי זכרם ברוך.

הארגון העולמי שיגר תנחומים מעומק הלב למשפחות כחלון ויעל היקרות.

נפטר שמואל בוכבזה, אחיו של עו"ד יצחק בוכבזה, ראש העיר אור יהודה לשעבר

הארגון העולמי ובית מורשת יהדות לוב שולחים תנחומים לראש עיריית אור יהודה לשעבר, עו"ד יצחק בוכבזה, עם פטירת אחיו שמואל בוכבזה ז"ל אשר הובא למנוחות בבית העלמין של אור יהודה - קרית אונו. עו"ד בוכבזה יבדל"א היה ראש העיר אשר בתקופתו הוקצה לטובת הארגון השטח להקמת

נפרדים מהמתנדבים הנפלאים עמוס כחלון ומזל יעל זכרם לברכה

קהילת יוצאי לוב בישראל איבדה באחרונה שניים מבכירי המתנדבים בפעילות בית המורשת באור יהודה. הראשון הוא עמוס כחלון ז"ל, מוותיקי מושב דלתון הסמוך לצפת. עמוס ז"ל היה איש הקשר של בית המורשת לתושבי הצפון, התנדב שנים ארוכות, השתתף בכל האירועים וכמובן בסופי השבוע המאורגנים. הוא ביצע הכל במאור פנים וחיוך רחב. יהי זכרו ברוך.

מזל יעל ז"ל, תושבת אור יהודה הייתה מהמתנדבות הוותיקות והקבועות בבית המורשת השוכן בעירה. מזל ז"ל הייתה חלק בלתי נפרד מהפנים של הבית והמוזיאון וסייעה בכל תחום אשר התבקשה. ארגנה, בישלה, אפתה

80 שנה לשחרור מחנה הריכוז ג'אדו - בסימן חשיבות התיעוד

יום העיון החשוב והמרתק התקיים באוניברסיטת בר אילן. הארגון העולמי של יוצאי לוב פועל כדי שלעולם לא נשכח לעולם את השואה הנוראית במחנה זה

המשויכת לאוני' בר אילן. החוקר, ד"ר ויקטור חיון, הרצה על "יהודי לוב וצפון אפריקה הצרפתית בתקופת מלחמת העולם השנייה". חיון הפציר בנוכחים לתעד כל פיסת מידע שברשותם "למען הדורות הבאים". ד"ר ניצה נסרין טוכמן הרצתה על מחנה הריכוז ג'אדו, הקטלני במחנות בלוב שהיווה גורם דחיפה מרכזי בעלייה לארץ ישראל של יהודי לוב ממחוז קירינאיקה. בכנס הוצג הסרט המרתק על מחנה הריכוז ג'אדו המבוסס על ספרו של שמעון דורון, חבר הנהלת הפדרציה הספרדית, שמצא את יומנו של אביו, יוסף דעוש ז"ל, אשר תיעד את זוועות המחנה. כן הוצגו עדויותיהם של אבי נעים יבדל"א, שסיפר על קורות משפחתו מעיניו של ילד שגדל ממש במחנה ג'אדו. לימים עלה לארץ, נלחם במלחמות ישראל, הקים משפחה והקים בית דפוס, חבר במקהלה ואף מתנדב כליצן רפואי בבתי חולים, ובעיקר מרצה על ההסטוריה של יהדות לוב בפני קהלים רבים בדגש על בתי ספר. אהרון לביא יבדל"א, שגדל כתינוק במחנה ברגן בלזן בגרמניה לשם נלקחה משפחתו מלוב דרך איטליה, היה אחד משמונה ילדים יהודים שנימולו בברגן בלזן ע"י המוהל עמוס בורביע זצ"ל. אהרון לביא סיפר את קורות משפחתו ששרדה ועלתה לארץ. אחיו יעקב ז"ל הי"ד נהרג בשנת 1950 בקרב תל-מוטילה בגבול הצפון.

הכנס התייחד עם זכרם של הקורבנות והנופלים בטבח הנורא בשמחת תורה תשפ"ד ומלחמת "חברות ברזל" המלמדים כי צרת הנאצים - הפעם בדמות מפלצות החמאס ימ"ש - טרם חלפה מהעולם. בתוכנית האמנותית הופיעו האמנים קובי עובד ומור סעדיה בשירי מסורת ותקווה. ביניהם השיר "שאו ציונה נס ודגל" אותו נהגו לשיר יהודי לוב הציונים. אל הזמרים הצטרף בשיר זה גם רפאל חיון, יו"ר ארגון יהדות לוב, שהוא, כידוע, גם פייטן.

דגם מחנה ג'אדו המוצג במוזיאון, עבודתו של משה מגידש ז"ל

הרב רפאל חיון, יו"ר ארגון יוצאי לוב, בירך את הנוכחים והזמינם לבוא ולבקר במוזיאון בית המורשת באור יהודה. הוא גם שיבח את פעולות התיעוד המגוונות שנעשות בו ובכלל. עו"ד האל"מ (מיל') רמי בובליל, מהועדה הציבורית של מרכז דהאן, הזכיר את תרומתם של אהרון ורחל דהאן ז"ל לחקר מורשת יהדות ספרד ואת תרומתם האדירה לאקדמיה בישראל, לרבות תרומה של 50 מיליון דולר להקמת הפקולטה לרפואה בצפת

יום העיון לציון 80 שנה לשחרור מחנה הריכוז ג'אדו אשר פעל בלוב במלחמת העולם השנייה, התקיים באולם הכנסים "פלדמן" באוניברסיטת בר אילן. בדברי פתיחה של ד"ר שמעון אוהיון, יו"ר מרכז דהאן לחקר קהילות ישראל, הוא ציין את המחיר הכבד ששילמה יהדות לוב בזמן השואה ובפרעות שהתרחשו לאחר מכן. הוא קרא למשרד החינוך להדגיש עוד יותר את ההיסטוריה הזאת בספרי הלימוד.

שעה במוזיאון - זיכרון לשנים

ביקור במוזיאון בית המורשת באור יהודה הוא חווית חובה לכל בית לובי וגם לאורחים כמובן. מכל פינה במוזיאון המרגש משתקף עוד מימד לחיבור הבין דורי ולזהותה של קהילה יהודית מופלאה.

המציג את המלאכות והעבודות, והכלים כמובן, ששימשו את יהודי לוב במאה הקודמת – ומדגיש את הכבוד למורשת המקצועית והמסורתית. ביקור במוזיאון מורשת יהדות לוב אינו רק חוויה חינוכית (וזה ההזדמנות לקרוא לאנשי ונשות החינוך מהקהילה - הביאו את תלמידיכם!) אלא גם חווית גילוי תרבותי. עבור הצעירים המוזיאון מהווה הזדמנות להכיר ולהבין את ההיסטוריה המשפחתית ולגלות את העושר התרבותי, האומנותי וההיסטורי. הזדמנות פז לא רק להעשיר את הידע הכללי, אלא גם לחזק את תחושת הקשר למורשת, לזהות היהודית ולהבנה מעמיקה יותר של ההתמודדויות שעבר העם היהודי - ועובר לצערנו גם בימים אלו.

צילומים: אהרון אורגד

מוזיאון מורשת יהדות לוב נמצא בבית המורשת ברחוב משה הדדי 5 אור יהודה. פתוח בימים א - ה בין השעות ביקור קבוצות בליווי מדריך בתיאום בטלפון: 03-5336268 אתר המוזיאון: www.livluf.org.il מייל: office@livluf.org.il

ומקדיש חדר זיכרון ייחודי ומכובד לכך. חדר הזיכרון מפרט גם את סיפורם של אנשי הקהילה, את האומץ וההקרבה שהפגינו תחת אכזריות ורצחנות. למשל סיפורו של ארגון "ההגנה" בלוב שפעל להגן על הקהילה היהודית מפני הפורעים הערביים בשנת 1948, זמן קצר לאחר הקמת מדינת ישראל, והלקח מהטבח שבוצע ביהודי לוב בנובמבר 1945, אז הם היו ללא הגנה כלל. בנוסף לכך, המוזיאון מציע תובנות על מערכת החינוך בלוב, תוך הדגשת החשיבות של לימוד השפה העברית כמרכיב מרכזי לשימור התרבות והזהות היהודית וסקירת האישים הבולטים בתחום. המוזיאון מציע ספרי תורה עתיקים אשר מסמלים את חיבורה של יהדות לוב הרוחנית למסורת הדתית והתרבותית לאורך הדורות. לצידם אגף לכבודם של רבני הקהילה שנודעה ברועיה הרוחניים בעלי המוטיב המשותף - אהבת ישראל. בין אגפי המוזיאון נמצא גם אגף האמנות היפה, המציג יצירות אמנות שיצרו אמנים יהודים מלוב ובני דור ההמשך. תערוכות שמעוררות השראה ומציעות חיבור רגשי לתקופה ולקהילה. לפינה ייחודית זכה הזמר דוד דיאור בן הקהילה על הצלחתו האומנותית בארץ ובעולם. (ראה כתבה איתו בעמוד 10) בקומה התחתונה - אגף בעלי המקצוע

דברי הערכה חמים מעטרים את ספר המבקרים של מוזיאון מורשת יהדות לוב באור יהודה. לצידם התגובה בעל פה הרווחת ביותר היא – "מקום מדהים! איך לא ידענו עליו עד היום?" אכן מדובר במקום מפתיע, נקודת חן למורשת עשירה שכל פינה בה נוצרה בתבונה וברגישות ועל כך תודה לכל העוסקים במלאכה. החיבור בין הדור הצעיר להיסטוריה היהודית ולמורשת הייחודית של קהילות ישראל ברחבי העולם, הוא אבן דרך משמעותית בשימור הזהות והתרבות היהודית. מוזיאון מורשת יהדות לוב באור יהודה מהווה מקום חשוב לחינוך והעשרה, שכן הוא מציע למבקרים, הזדמנות להיחשף לסיפורם של יהודי לוב ולתרומתם הרבה לציונות ולמדינת ישראל. המוזיאון מציע מידע חשוב על הציונות בלוב, תקופה שבה יהודי לוב היו שותפים פעילים לפרויקטים ציוניים, ואף פעלו להכשרה ולגיוס צעירים לצורכי ההתיישבות בארץ ישראל. אחת מהתקופות המרכזיות במוזיאון היא ההעפלה הבלתי לגאלית – אותו מאבק סודי של יהודי לוב להגיע בכל דרך לארץ ישראל. הידע הזה חשוב במיוחד לדור הצעיר, אשר לומד על מאבקם של יהודים ברחבי העולם להקים את המדינה. המוזיאון סוקר גם את תקופת הפרעות ("המאורעות") ואת שואת יהדות לוב

השירה היא השפה של הלב

הזמר המפורסם, דוד ד'אור, "דוד של ויטו ז'ל", גאה בשורשיו הלוביים ומנחיל את המסורת גם לילדיו. "השירה היא השפה של הלב", הוא אומר. "אני מאמין שללב הרחב של הקהילה הלובית, לסבתות התמימות והחכמות שלי עליהן השלום ולנשמה הגדולה של המשפחה, יש השפעה על אופי השירה שלי"

על בישולים, אך היא באמת בשלנית מדהימה. אימי נולדה בבנגזי ואבי בטריי פולי. הבישול שלה משלב בין שתי הערים הללו ומושפע מאד גם מהבישול שלמדה מבני המשפחה שבאיטליה. בכל פעם שהם הגיעו לבקר, הם היו מביאים עימם את מוצרי הבישול, מכינים את הפסטה בבית, שרוכים ארוכים ודקים של בצק שיוצאים מתוך המכונה הכסופה. מכינים את הרוטב הריחני ומשגעים את כל הש-

על הפתיליה שלה חיכה פול מדשדש, או לוביה בלימון. 'שכון', היא הייתה שואלת למשמע הדלת הנפתחת, 'זה אני דוד של ויטו', הייתי עונה מיד. היינו שבעה דוד במשפחה המורחבת וכל אחד היה מציין את שם אביו כדי שידעו איזה דוד הוא. לאחר ארוחת הצהריים, היא נהגה להוציא שטר של כסף מתוך החזיה, נותנת לי אותו ואומרת לי, 'לך תקנה לך משהו מתוק לקינוח'. יום אחד, במקום קינוח, חזרתי עם אפרוח צהוב שמכר משהו בקופסת קרטון, ליד המכולת

איך היא הגיבה? סבתא חייכה אלי, ליטפה קלות את האפרוח הצהוב והבטיחה לי שהיא תגדל אותו בשבילי. התרגול גדל במהרה והיה מתקף כל מי שניסה להתקרב אלי או לסבתא. אבי ז"ל, נהג בכל יום, כשסיים יום עבודה, לבקר את אימו לפני שחזר אלינו הביתה. תמיד הוא היה הביא עימו משהו טעים, אבטיח עסיסי, או תותים מתוקים. יום אחד, כשנכנס כהרגלו לבית סבתי, קפץ עליו התרגול והפיל את ארגו המגנו שהיה בידי, תוך כדי כך שהוא מנקר במגנו ומשפריץ מיץ מגנו לכל כיוון. באותו ערב לקח אבי את התרגול אליו לנגריה וגידל אותו שם במקום כלב שמירה, התרגול הפך לסלב ברחוב הנגרים שבשכונת פלורנטין בתל אביב.

אילו מנהגים משפחתיים אתה זוכר ואילו אתה גם משמר? קודם כל הקידוש המסורתי בכל יום שישי בערב, נוסח התפילה שנשמר במדויק כפי ששר אבי, החראימה עם הלוקס, המפרום, הכל כפי שזכרתי מבית אבא. גם את מנהג הבסיסה אנחנו אוהבים לחגוג. בשבועות, רעייתי אופה את "סולם", הלחם המסורתי. בימים הנוראים מתפללים סליחות, על פי הניגונים הלוביים המסורתיים ובאופן כללי מנסים לשמר כמה שיותר ממנהגי הבית הלובי.

אילו מאכלים ייחודיים היית אוכל בבית, ומי היה אחראי להכין אותם? אימי ליזה נחשבת לבשלנית מופלאה, ממש עילוי, גם בקרב חברותיה הטריפו-ליטאיות, וכידוע, לא פשוט להן לפרגן

שם פרטי: דוד

שם משפחה: ד'אור

שם משפחה קודם: נחייסי

מצב משפחתי: נשוי לפזית,

ואב ליהלי וגיא

גיל: 59

מקום הלידה: תל אביב

המקום בו גדלת בילדות: בת ים וחולון

מקום המגורים הנוכחי: גבעתיים

איך היית מתאר את הבית שבו גדלת?

הבית בו גדלתי היה בית קטן, מלא בחום, מוצף במוסיקה ובריחות תבשילים. תמיד היו אורחים בבית והיו מדברים על הכל מסביב לשולחן, כשכל אחד מביע את דעתו, כמעט בכל נושא. למרות שהדירה שלנו בבת ים הייתה קטנה מאד, היא הרגיש לי גדולה ורחבה, כרוחב הלב של הורי, אבי ויטו ז'ל, ואמי, ליזה, תיבדל לחיים ארוכים.

מה היו הדגשים בבית – החינוך, הערכים, המסורת?

להורי היה חשוב מאד נושא החינוך שלנו והרחבת האופקים. בגיל צעיר קנו לנו פסנתר, עליו כתבתי את שירי הראשונים. הם לא פספסו הזדמנות לחשוף אותנו לכל מיני סגנונות מוסיקליים מסן רמו באיטליה, דרך פריד אל אטרש המצרי ועד לאריק איינשטיין הישראלי שלנו. גדלתי בבית עם אמונה עמוקה בקב"ה, אמונה שמלווה אותי כל חיי. גם אם לא ממש שמרנו על כל המצוות, יראת השם הייתה מול עינינו, כך שלמסורת ולמנהגים שלנו היה תפקיד מרכזי בחיי. כילד, אהבתי את המנהגים, חיכיתי לחגים ובמיוחד לסיפורים של האנשים המבוגרים, על הבית היהודי שלהם בלוב ספר לנו על זיכרון מיוחד מהוריך, סבייך וסבותייך?

הקשר שלי עם סבתי, זוהרה, היה עמוק ומיוחד. היות והיא לא דיברה טוב בעברית, למדתי ערבית על בוריה והייתי משוחח איתה שיחות ארוכות בערבית משולבת באיטלקית. בכל פעם שיכולתי, הייתי הולך אחרי הלימודים לבקר אותה. הדלת שלה אף פעם לא הייתה נעולה.

תשמר על העולם ילד

יש דברים שאסור לראות

תשמר על העולם ילד

אם תראה, תפסיק להיות.

גבור של העולם ילד

עם חיוך של מלאכים

תשמר על העולם ילד

פי אנחנו כבר לא מצליחים.

(מילים, לחן ושירה:

דוד דאור)

”יראת השם הייתה תמיד מול עינינו” -דאור

קשר עמוק ומיוחד. דאור עם סבתא זוהרה ז"ל

כונה עם הריחות המגרים שיצאו מהבית. בימים האלו הבית שלנו היה מלא בא־נשים, גם כאלה שבקושי היכרנו ופשוט לא יכלו לעמוד בריח המדהים. צריך לזכור שבילדותי לא היו תוכניות אוכל וכמעט ולא הייתה מודעות למזון גורמה משובח, כמו שיש היום. אז כשהאיטלקים היו מגיעים, זו הייתה תכנית המאסטר שף של בת ים.

מהו המאכל הלובי שלא תוותר עליו לעולם?

הבחירה מאד קשה. אני אוהב כמעט הכל, חריימה עם לוקוס, זה הכי טעים לי. עסידה, בזין, קוסקוס כמובן. לא יכול לבחור, הכל טעים.

שאלה מתוקה - מה העדיפות הפרטית שלך - אבמבר, בוקהדידמה, מקרוט או דבלה? או אולי מתוק אחר שיפתיע אותנו?

אני ממש אוהב פוקטדמה, ספרה ובולו, בעיקר בצאת הצום של יום כיפור.

אילו שירים, סיפורים או מסורות אתה זוכר וחשוב לך לשמר אותם? איזה השפעות יש להם על השירה שלך ועל האמנות שלך בכלל?

השירה היא השפה של הלב. אני מא־מין שללב הרחב של הקהילה הלובית, לסבתות התמימות והחכמות שלי עליהן השלום ולנשמה הגדולה של המשפחה, יש השפעה על אופי השירה שלי ועל תפיסת עולמי האומנותית.

איזה מקום תפסו אצלכם החגים והמור־עדים כמו ראש השנה, סוכות, פסח? נשמח לזיכרונות בולטים.

לחגים יש מעמד מיוחד אצלנו עד היום. הימים שלפני כל חג מלאים בהכנות, ניקיונות, קניות ועוד. אני תמיד נזכר בחיך בויכוח הקבוע אצל מי עושים חג, כשי כולם רוצים לארח אצלם אבל רק אחד זוכה. או התחרות בין הנשים, מי הכינה את הריבה הכי טובה בראש השנה, או המצימה הכי טעימה בכיפור, או הבס־טיל של מי הכי הכי. אני זוכר את כל בני הדודים בפסח, מתגנבים למטבח ואוכלים את כל הביצים הקשות עם החסה והמצה, עד שהבטן שלנו מתנפחת, את ריח מי הזהיר על הבגדים הלבנים בסליחות והתפוח עם הציפורן שעוזר להשקיט את הרעב בבית הכנסת ביום כיפור. יש הרבה זכרונות מתוקים.

אני אוהב את הקהילה הלובית, היום ההבדלים בין העדות השונות הולכים ומטשטשים, זה טבעי ואפילו, בעיני, טוב שזה קורה, כי כולנו עם אחד.

עם זאת, אני בוחר את הדברים שבעיני הכי חשובים ומיוחדים במסורת העדה שלנו ומשתדל להעביר אותם לילדי.

רק אחדות

השלם הישראלי מבית הוכיח כבר כמה הוא יכול להיות גדול מסך חלקיו • אחרי היום החמש מאות למלחמה מזווית אישית - ישראל לאן? • טור אישי

הסדרה והסכמה ראויה והם מעיבים ביותר עד היום. ללא החללים שנפלו, שיחד עם הנפגעים הרבים חרפו נפשו למען עם ומדינת ישראל, היינו יכולים להסתבך צבאית ומדינית הרבה יותר. לא צריך וועדת חקירה כדי להעריך כי החוסן הלאומי הנמוך והמצב הפנימי הם הגורם המרכזי למערכה ולרוב כשליה עד כה וכך הגענו ב-7 לאוקטובר כ"א אל פי התהום". ישראל אמנם "זקפה את קומתה", אך מערכה עוד ארוכה ולפנינו, כלל החטופים עדיין לא שבו ונכוננו לנו עוד מבחנים לא פשוטים ואף ימי אבל ומנעד הרגשות ימשיך להתלכד בכולנו. איראן על שלל שליחיה היא עדיין איום משמעותי. השאלה אינה רק האם נתחמש בעוד ועוד מטוסים וטילים ואמל"ח מתקדם ורב. חובה עלינו להבין ולהשכיל מול אויבינו ולפעול מולם בהתאם ועל סמך הבנה עמוקה את דרכם. בלשון העם נאמר כי עלינו להתחיל לדבר ולפעול בערבית מזרח תיכונית. החימוש הרב, הגנה והכרה של האויב לא יועילו, שכן האיום הגדול ביותר הוא מבית. אף אויב לא יוכל לישראל באם תהיה חסונה פנימה ומגובשת בתוכה במצב של פערים ועימותים מזעריים בין חלקיה. השלם הישראלי מבית הוכיח כבר כמה הוא יכול להיות גדול מסך חלקיו. ניכר כי כלל המגורים והחלקים בחברה הישראלית הפנימו במידת מה (לא מספיק) את הסכנות הכרוכות בחולשת החוסן הלאומי ויש רק לקוות כי המגמה רק תמשיך ותתחזק. על כל אחד מאיתנו מוטלת המשימה ממש וזו אינה רק "אשמתו" של ההוא מ"המחנה" השני - אף באם "הצד השני" נהג באופן שגוי ואף באם "ההם" פועלים לדעתנו באופן המסכן את עתיד המדינה. עלינו להסביר ולפנות ולנסות לשכנע, בשיח, בקירוב לבבות, וגם בלחץ על נציגינו להגיע להסדרים והסכמות. ואסיים בתפילת "שים שלום טובה וברכה על עמך ישראל".

שלום ארבל הוא איש שב"כ לשעבר וקצין ממשל במיל'

והחיצוני. מהסיבה הזו ובשל סיבות נוספות הפכנו מדינה משוסעת ומקוטבת, מלאה שנאת חינוס, שיח אלים עד כדי חשש מהותי למלחמת אחים חלילה. זאת במקביל לאיזונים ובלמים שהופרו במשך השנים בין הרשויות. אזרחי ישראל לא נהגו כבמדינה אשר יש בה עניין מהותי לשותף ולהעניק שוויון וקידום לכלל המגזרים, בדגש על אוכלוסיות מוחלשות ולא לצמצם ולתקן פערים מובנים. כך קרה שהפערים בין הפריפריה למרכז התרחבו כמעט בכל תחום. מחנה המרכז-שמאל נתפס כמי שלא מוותר על עמדות המפתח במדינה וממשיך לשלוט ולהכתיב את הנעשה - את המדיניות ואת סדר היום הציבורי. זאת למרות שאינו בשלטון שנים רבות. בעוד מהצד השני תנועה המונית אדירה לא זוכה לייצוג, לקשב ולשותפות הראויה לה והיא לעיתים אף מושמצת על בחירותיה הפוליטיות. ניסיונות לשיח נענו באטימות בדרך כלל משני הצדדים ומפת הקיטוב כללה וחפפה שסעים נוספים במובנים רבים, כגון - דת, מוצא, מצב סוציו אקונומי, ועוד.

על כל אחד מאיתנו מוטלת המשימה ממש וזו אינה רק "אשמתו" של ההוא מ"המחנה" השני

בשנים האחרונות, טרום המלחמה, היינו רחוקים מרמת אושר וסיפוק יחסיים וסבירים, בעיקר בהקשרי ביטחון והעדר פתרון "לסכסוך". אך גם בסוגיות משילות, פשיעה, שוויון בנטל/זכות לשרת, השרות לאזרח, חלוקת משאבים ועוד. אירופה המשיכה לאגף משמאל ולהיות יעד מועדף לטיולים ואילו ידידתנו הגדולה - ארה"ב, המשיכה לחמש ולסייע כלכלית גם למדינות נוספות במזה"ת. הממשלים האחרונים (להוציא את כהונת טראמפ הראשונה) כפו בעיקר מדיניות מכילה ורופסת כלפי אויבי ישראל. מסיבות אלה ועוד הגענו לתחתית המדדים כמדינה מתפתחת והביטוי הכולל לכך הדהד היטב בחוסן הלאומי הלקוי. רבות מהסוגיות הנ"ל לא באו לידי

דברי הפרשנות על המלחמה הזו הינם בהישג יד וגם בלילות נוכל לצפות בשידורים חוזרים של תוכניות האקטואליה. זה מצריך פנאי רב כדי לעקוב אחרי מהדורות החדשות. עם זאת קשה להישאר אדישים נוכח השינויים הדרמטיים המתחוללים באזורנו. לעיתים סקירת מצבה העדכני של כל זירה תהיה יפה לעת כתיבתה ואולי רק לדקה לאחר מכן. ביום החמש מאות למלחמה, היום בו אני כותב את הטור הזה, ראוי שנזכור מה היו התנאים והנסיבות המרכזיות אשר הובילו אותנו למערכה בה איבדנו כאלפיים חללים - לוחמים ואזרחים, כמאתיים וחמישים חטופים (אשר כשבעים מהם עדיין לא שבו הביתה) ואלפי פצועים ופגועים אשר ייאלצו במשך כל חייהם להתמודד ולהשתקם. השאלות הקשות והחשובות מחייבות תשובות ופתרונות, שללא תיקונם ובלעדיהם לא נצליח לנצח במערכה רבתי. ייתכן וננצח בקרב זה או אחר, אך נשוב במהרה למצב מסוכן לא יציב וכמובן שלא נשיג את השקט והשלווה המיוחלים לדורי דורות.

במקביל למרוץ גרעיני מואץ וכחלק מתוכנית רחבה הפעילה איראן בדור האחרון את "טבעת האש" - טרור ממוסד כנגד מדינת ישראל ויהודי העולם. טבעת אש זו הובילה בתגובה לסדרת סבבים ותקריות בצפון ובדרום ללא הכרעה, תוך שחיקת כוח ההרתעה הישראלי ו"הקזת דם" יומית. ישראל שלנו הילכה אימים מצד אחד על אויביה, אבל חיפשה גם הכלה ושקט. למרות שהכתה מעת לעת וממלחמה לסבב את האויבים, אך בפועל "דחתה את הקץ". חייבים לציין כי לאסטרטגיה היה גם שמץ היגיון - לבדל בין רצועת עזה לאזור יהודה ושומרון. זאת על מנת שלא תוקם מדינה פלסטינית וכן להמשיך להתעצם ולבנות את הארץ והמדינה. האכזבות רבות מהניסיונות להשכנת שלום הוסיפו לאי השקט פנימי

רבי סוסו זצוק"ל שגב פועלו ונועם הליכותיו

סיפורו המופלא של הצדיק רבי יוסף סוסו תשובה שנרצח על ידי צורר ערבי בפרעות תש"ח בלוב, 67 שנים לפני טבח שמחת תורה תשפ"ד. ספר חדש שהוציאה משפחתו מאיר את דמותו הרוחנית המפעימה שהגיעה לשיאה באמירתו, דקות לפני הירצחו בעודו שוקד על תלמודו, "אלך כפרה על עם ישראל"

ביום ובליל, וכבחור הוסיף ללמוד גם תלמוד ופוסקים אצל אב בית הדין בטריפולי, רבי כמוס אג'רבי זצ"ל. נועם הליכותיו ומאור פניו שהיו את כרטיס הביקור שלו הפכו אותו למורה נערץ למאות תלמידים בתלמוד תורה "גדיל תורה" שבישיבת דאר אסרוסי. החברותא שלו היה רבי חואתו לוזון זצ"ל, שניהל את תלמוד התורה ונחשב לשם מיתולוגי נוסף במורשת גאוני ורבני לוב. באותה תקופה לימד רבי סוסו נערים לקריאת בר המצווה וחזקם בלימודי משנה וגמרא. כל זאת ללא תמורה כמובן ורק לשם שמים. בין תלמידיו התפרסם הגאון רבי עמוס עגיב זצ"ל, לימים רבה של יהדות לוב בארץ ורבה של העיר אור יהודה.

בין תלמידיו היה גם רבי יוסף סופה זרוק זצ"ל, לימים חכם גאון מיישיבת "פורת יוסף" המפורסמת בירושלים. בילדותו חלה הילד יוסף והתעוור. אביו פנה בדמעות לרבי סוסו בבקשה שלמרות עיוורון ילדו יקדמו בתורה. הרב הנהן בהסכמה תוך שאמר "זהו בנו יחידו של מקום ואעשה הכל למענו". השאר היסטוריה של חשוכי רועינו הרוחניים. רבי סוסו נשא לאשה את מרת מאחו, שמחה, לבית נעמן ונולדו להם הילדים רחמים, מאיר ופורטונה. לאחר נישואיו החל רבי סוסו לחבוש את ספסלי הישיבה הידועה דאר-ביבי ומהר מאוד הפך לאחד מראשיה וחכמיה. הבלי העולם לא הטרידו אותו ואת קצבת הקהילה לתלמידי החכמים הפקיד אצל רעייתו, כאשר הוא עצמו שקוע כל כולו בעולמה של תורה. על גדולת ידיעותיו תעיד העובדה שברגעי מחלוקת בין אברכי הישיבה, אדירים אחד-אחד בזכות עצמם, המתנינו אלה להכרעתו של רבי סוסו, שהיה מקובל כפוסק על כולם. גם לילותיו של רבי סוסו הוקדשו לתורה. במלחמת העולם השנייה הופגזה הבירה טריפולי ורבים נמלטו לערי השדה

המבטא את עומקה של שנאת ישראל עוברת בקרב חיות האדם מדור לדור. באמצעות קורות חייו של הסבא אנו למדים מדפי הספר, הערוכים בבהירות וברהיטות וכן בעיצוב מרשים, על קורות חיי יהדות לוב המעטירה, על ההיסטוריה המרגשת, הרוחנית והציונית, באותן שנים.

את משימת הוצאת הספר לקח על עצמו משה תשובה, תושב נתניה, צעיר נכדיו של רבי סוסו, שהקדיש לכך מספר שנים. משה נעזר בליקוט החומר ברכים וטובים מבני הקהילה להם הוא מודה בספר. ביניהם: הרב משה גיאן זרקניה זצ"ל, מחשובי הרבנים וההיסטוריונים של העדה שנפטר לצערנו בשנה שעברה, ורבי יעקב חי סעדה יבדל"א, החוקר

שם המשפחה תשובה מקושר בציבור הישראלי בעיקר עם איש העסקים הידוע יצחק תשובה שנולד ביולי 1948 בלוב ועלה עם הוריו רחמים וג'וליה ז"ל ואחיו הגדול אברהם יבדל"א לארץ ישראל זמן קצר לאחר קום המדינה. יצחק, אדם מסורתי התומך בענייני קהילה ומורשת, זכה בין היתר להקים לפני מספר שנים את בית הכנסת הייחודי "שערי תשובה" במנהרות הכותל המערבי, במקום הקרוב ביותר לקודש הקודשים.

לאחרונה יצא לאור, ובהידור, הספר על הסבא של המשפחה "רבי יוסף סוסו זצוק"ל - שגב פועלו ונועם הליכותיו של הצדיק הקדוש" המאיר את דמותו המופלאה של הסבא, רבי סוסו הי"ד, שנרצח באכזריות ע"י פורע ערבי

במלחמת העולם השנייה הופגזה הבירה טריפולי ורבים נמלטו לערי השדה במרחב. השלטונות אסרו על הדלקת אור בלילות ורבי סוסו התעצב משום שהתקשה להמשיך בתלמודו. מה עשה? עמד על הגג תחת כיפת השמיים ולמד מאורם של סילוני התאורה שהפעיל הצבא האיטלקי בלילות

שנים רבות את מורשת יהדות לוב ורבניה. רבנים חשובים וביניהם שלמה משה עמאר, יצחק יוסף, ציון בוארון, יצחק ברדע ועוד, כתבו דברי ברכה ותמיכה בפתח הספר.

הבלי העולם לא הטרידו אותו
רבי יוסף סוסו תשובה נולד בשנת תרמ"ה 1885 להוריו ר' שמעון ומסעודה ע"ה. מינקות הצטיין בשקידה על התורה תוך סיגול מידות טובות ואהבת הבריות באופן מיוחד, מה שאפיין את כל חייו. את לימודיו עשה אצל אחד מגדולי הרבנים והדרשנים של טריפולי, רבי משה אסרוסי זצ"ל, שפעל בבית הכנסת דאר-אזטלאוי, אותו פקדו מאות ואף אלפים בשבתות. רבי סוסו בלט כאחד השקדנים הלומד

בחג השבועות תשי"ח, בעת הפרעות הרצחניות שהתחוללו בלוב זמן קצר לאחר הכרזת העצמאות של מדינת ישראל.

שלושה גלי פרעות רצחניים המכונים בפי ותיקי העדה "מאורעות" התרחשו בלוב. בנובמבר 1945 נרצחו בדם קר 133 מיהודי לוב על ידי המון ערבי צורר; ואחר כך בחג השבועות 1948 ובשנת 1967, זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים. את התסכול על הניצחון המזהיר של חיילי צה"ל על האויב הוציאו ערביי לוב הרצחניים על יהודי המקום, מה שהוביל לעלייתם ארצה של אחרוני היהודים שטרם עשו זאת לפני כן. אנו רואים אם כן שהפסוק מהמדרש "עשיו שונא ליעקב"

בחזק: אספסוף מתפרע. רבי סוסו בסעודה השלישית האחרונה לפני שנרצח. ציורים: אלישע כץ

אשכנזי

במרחב. השלטונות אסרו על הדלקת אור בלילות ורבי סוסו התעצב משום שהתקשה להמשיך בתלמודו. מה עשה? עמד על הגג תחת כיפת השמיים ולמד מאורם של סילוני התאורה שהפעיל הצבא האיטלקי בלילות. עד כדי כך הייתה תשוקתו ללימוד. מעשה זה, מעידים זקני העדה, מלמד כאלף עדים

דאז, לרסן את האספסוף הערבי, אך לשווא. רבי סוסו שהבין את הסכנה, נמנע באותם ימים להתפלל בבית הכנסת וקיים מניין בביתו. באחד הימים כאשר יצא מביתו לאתר מניין יהודים, הופיע מולו בריון ערבי שביקש לפגוע בו עם חפץ כהה. רבי סוסו נשא עינו השמיימה בתפילה ולפתע נשמט החפץ מידי הערבי

**לילה-לילה, התגלה לבנו הכואב בחלום והרגיעו
 "לא חשתי כל כאב ברציחתי, עליתי השמיימה על
 ידי משלחת מלאכים שהעלתה נשמתי לגן עדן כקרבן
 הציבור לכפר על העדה, ובמקומם של בחורים יהודים
 רבים שהיו צריכים לטבוע באנייה שתביא אותם**

והוא התפתל מכאבים. שרירי ידו נתאבנו והצדיק ניצל.
 מהומות ופרעות הערבים בטריפולי הגיעו לשיאן בחג השבועות תש"ח

על אישיותו מרוממת הרוח של רבי סוסו, אבל גם על ייחודיותה הרוחנית של יהדות לוב שהייתה קשורה בעבותות של אהבה לתורת ישראל.

מסופר על רבי סוסו שכל נכד שנולד לו, היה מושיבו על ברכיו ומלמדו מילים מן המקורות בבחינת "ושיננתם לבניך". נכדו אברהם מספר כי כאשר ביטא נכון פסוק מהמקורות כגון "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב" ועוד, היה הסב מוחא כפיים ומתמלא בנחת יהודית. לצד תלמודו, נודע רבי סוסו גם כחזן ובעל קורא וקבע את מקום תפילתו בדאר-אזטלאוי, שהיה כאמור מרכז גדול של תורה ותפילה. הוא היה מהראשונים להגיע והאחרונים לצאת. בשבתות, כאשר היה קונה עליה לתורה, היה משלם את נדרו מייד ביום ראשון. "צדיק חכם, עניו וטהור שהקדיש את כל חייו לתורה ולאהבת ישראל עד כדי מסירות נפש. זה בתמצית, מה שהיה הסבא הקדוש שלנו", אומר הנכד משה תשובה. אחת ההנהגות המופלאות של רבי סוסו הייתה כאשר נהג לספק שמן למאור לבתי הכנסת. באופן מיוחד ביקש לזכות דווקא את עניי העיר כסגולה לעשירות. כך, מדי יום שישי היה מסתובב ואוסף מעט שמן ממעוטי היכולת. לאחר מכן הוסיף שמן משלו והעביר לבתי הכנסת כדי שידליקו את ה"קנדילים" שיאירו ביום השבת. **"אמות מות קדושים, במקום מאות בחורים יהודים"**

כמי שכל חייו הוקדשו לתורה כך הייתה גם עלייתו לגנוי מרומים של רבי סוסו. הוא עלה לשמיים כתוצאה מפרעות ברבריות של מרצחים ערביים כשהוא רוכן על תלמודו. בתש"ח בערה אש השנאה הערבית בלוב בעקבות הקמת מדינת ישראל. מנהיגי הקהילה זיהו את הסכנה וביקשו מהשלטונות הבריטיים

כאשר הפורעים רצו לשחזר את הפרעות ב-1945, ואף ביתר שאת. אולם הפעם נתקלו בהתנגדות עזה של ארגון ה"הגנה" היהודי. הערבים נסוגו לאחר מהרובע היהודי "הקסבה" של טריפולי אך המשיכו לפרברי העיר ושם רצחו ארבעה עשר יהודים וביניהם את רבי סוסו השם יקום דמו. היה זה כאשר רבי סוסו ומשפחתו ישבו לסעודה שלישית כאשר נשמע קול ההמולה של האספסוף המתפרע וצמא לדם יהודי. בני המשפחה מצאו מסתור מידי אצל שכנתם, אישה נוצריה, אך רבי סוסו מיאן לעזוב את ביתו ורק סימן להם למהר ולהתפנות. כלתו ג'וליה ז"ל, שהייתה אז בחודש השמיני להריונה, העידה כי באותם רגעים פניו קרנו ממש. כאשר ראתה שאינו מסכים להתפנות אמרה לו "אם אינך עולה להסתתר עימנו גם אני נשארת פה!" וציינה שכאישה בהריון החוששת לוולדה היא מתקשה לקפוץ

רבי סוסו מזכה את עניי העיר במתן שמן לאור בבית המדרש

שנה, לילה לילה, התגלה לו בחלום, ממש דיבר איתו וענה לשאלותיו, והרגיעו "לא חשתי כל כאב ברציחתי, עליתי השמימה על ידי משלחת מלאכים שירדה ארצה והעלתה נשמתי למושבי בגן עדן כקרבן הציבור לכפר על העדה, ובמקומם של בחורים יהודים רבים שהיו צריכים לטבוע באניה שתביא אותם ארצה". ואכן באותם ימים אלפי יהודים הפליגו מלוב לחופי ארץ ישראל בעלייתם למושא אהבתם וכיסופיהם - ארץ ציון. וזו רק דוגמא אחת מעשרות סיפורי אותות ומופתים והנהגות רוחניות מעוררות השראה ומעוררות גאווה אצל דור ההמשך, המפורטות בספר האיכות. מילה אישית לסיום: הספר על רבי יוסף סוסו תשובה זצוק"ל, פרט לעובדה שהאיר באור יקרות את אישיותו המפעימה, הוא מטיל זרקור רב עוצמה ומציע הצצה מכובדת לקורות חיי יהדות לוב, לתרבות היהודית, להנהגות עדה אדוקה בתורתה ואדוקה בציוניותה. על גבורתה מול הצוררים שקמו להורגה, צניעותה ואורחות חייה הייחודיים. קהילה שרבים ממשפחותיה עברו בארץ מוצאם טראומה של אובדן אך ידעו לזקוף גו ולהרים ראש, לעלות לארץ ישראל מתוך ציונות נקייה ולהשפיע בחריצותם ויכולותיהם על החברה הישראלית בכל תחומי החיים. מי ייתן ויגיע היום בו אנו, צאצאי הדור המופלא, נוכל להגיע ללוב ולראות במו עינינו כיצד חיו הורינו והורי הורינו, שלאורם נלך.

תודה למשה תשובה ולכל בני המשפחה, והמסייעים כולם, על הוצאת ספר מורשת לכבודה של הקהילה כולה.

והם התפזרו, והדבר הזכיר את מילותיו של רבי סוסו שבמותו יילך כפרה על עם ישראל ושכניו, ובהם תלמידיו הרבים, שניצלו".

כחודש לאחר הירצחו נולד הנכד יצחק תשובה. אביו רחמים ז"ל התלבט אם לקרוא לו יוסף על שם אביו רבי סוסו או יצחק על שם אחד האושפזין. לבסוף בחר ביצחק וקרא בהמשך לבן נוסף שלו - יוסף. ברית המילה שילבה שמחה על הולדת התינוק החדש לצד הצער והכאב

לקומה השנייה ולהסתתר. תשובתו הדהימה אותה "מי שיישאר כאן לא יחיה", אמר לה ואף הוסיף "ואת לבי והישמרי כי בן זכר בבטנך ולא יקרה לו דבר", כיווע העתיד לבוא. הספר מתאר כי בנו הבכור של רבי סוסו שהחזיק בנשק חם היה מוכן לחרף נפשו ולהגן על אביו, ולכן ביקש מהשכנה הנוצרית להתריע בעת שההמון מתקרב. אך טובתה של זאת לא הייתה שלמה, ובמקום להתריע, הרגיעה שההמון אינו מתקרב.

מעילו המוכתם בדם של רבי סוסו נמצא בעליית הגג בבית בנו בנתניה. המעיל נטמן בבית העלמין בעיר לצד קברה של רעייתו ולמרבית התדהמה, וללא תכנון מוקדם, יום ההטמנה היה ביום האזכרה השנתי לרעייתו מאחו ע"ה

הטרי על הירצחו של הצדיק.

דגם המעיל - במוזיאון בית המורשת

מעילו המוכתם בדם של רבי סוסו נמצא כעבור עשרות שנים על ידי הנכד יוסי ז"ל, הנקרא על שמו, בעליית גג של בית הוריו במרכז נתניה. המעיל נטמן בבית העלמין בעיר לצד קברה של רעייתו מאחו ע"ה. למרבית התדהמה, כך יצא ללא תכנון מוקדם, יום ההטמנה היה ביום האזכרה השנתי לרעייתו. פלאי הצדיק שבחיו ובפטירתו לא נפרד מרעייתו. נציין שאת דגם המעיל המוכתם בדם ניתן לראות במוזיאון בית המורשת באור יהודה. קוראי הספר ילמדו בין היתר על בנו של רבי סוסו, רבי רחמים ז"ל, שלא מצא מנוח לנפשו מהירצחו של אביו האהוב. והנה אביו ראה במצוקתו ובמשך חצי

שיאה של הדרמה כאשר חברי "ההגנה" בראשות אליהו מכלוף (שכיניו היה לילו וקיו) אשר הדפו את הפורעים במספר שכונות הגיעו גם לביתו של הצדיק ולתדהמתם מצאוהו שוקד בנחת על תלמודו ומעיין בגמרא שלפניו. הללו התחננו לפניו שייצא למקום מבטחים אך רבי סוסו סימן שיניחו לו, ברכם "יהי ה' עמכם" והוסיף בלחש "אם יקרה לי משהו - אלך כפרה על עם ישראל". ואכן זמן מועט לאחר מכן חדר ערבי צורר מהסביבה מצויד בגרזן לביתו של רבי סוסו ורצחו בדם קר.

"ביקשנו לרוץ אחר הצורר ולנקום את דם הצדיק", סיפרו לימים אנשי ההגנה, אך הרוצח ימ"ש רץ לתוך האספסוף, ואז קרה דבר מופלא. זעם ההמון שכח

שופט עליון

השופט האגדי, יצחק בן יצחק, אוהב את המאכלים המיוחדים של העדה, וממשיך את המסורת עליה התחנך בבית. "להיות אדם טוב כלפי הסובבים אותך. כבוד לאנשים מבוגרים ממך. נתינה, כיבוד אב ואם. ידענו לקבל את דברי ההורים כתורה מסיני". השופט המפורסם שהיה ידוע בהחלטותיו החדות והפסקניות מתקשה להחליט רק בדבר אחד – על איזה מאכל הוא לא יוותר לעולם, בוריק עם בטטה או בוריק עם ביצה

מבוגרים ממך. ובהתאם לערכים של העדה הלובית: נתינה, כיבוד אב ואם. כיבוד המסורת בה גדלנו, בעיקר בערבי שבת ובחגים. אז חשנו את מה שהורינו גדלו וחלמו על ארץ ישראל עוד בהיותם בלוב. החינוך הגיע כאשר ידענו לקבל את דברי ההורים כתורה מסיני. ספר לנו על זיכרון מיוחד מהוריך, סבייך וסבותייך?

אמא תמיד דאגה להלביש אותנו מכובד ויפה. לא אשכח לעולם איך היא תפרה לי את תיק האוכל הראשון ואיך היא תפרה לי סרט אדום לאורך המכנס שלי לפורים כשהתחפשתי לקאובי. אמא תמיד הייתה אישה מטופחת ועם שיער סדור ותמיד אמרו לה שהיא דומה ליפה ירקוני. היו לא מעט כאלה שממש פנו אליה בתור יפה ירקוני. כאשר היה לי מבחן או דבר מה חשוב, היא הייתה מדליקה נר "קנדיל" להצלחה והייתה שופכת אחריי מים בצאתי מהבית. כאשר הייתי עושה מעשה קונדס היא הייתה אומרת: "מבול, הבל ג'מ'עג'ו" (משוגע ששיגע את חברתו). ואבא, רחמים ז"ל?

אבא עבד מאד קשה במשטרה, ואף היה מפקד התחנה הראשון של משטרת רפיח, מייד אחרי מלחמת ששת הימים. לאחר מכן שירת כקצין חקירות ומודיעין בנפת עזה. זכינו לעשות סדר פסח כהלכתו בעזה, כאשר אבא היה זה שדאג לערוך אותו עבור השוטרים היהודים שנשארו למשמרת בחג. מעבר לזה, הוא היה גם שופט כדורגל שכולם רחשו לו כבוד, בשל האישיות שלו והחוכמה כצוק איתן בכל מקום שבו נכח. דודה שלי, אחותו הקטנה של אבי, היא יהודית יודיצ'ה ז"ל, האמא של משפחת מחלוף אורגד מנתניה. היו גם זכרונות מהסבא שאתה קרוי על שמו?

את סבי יצחק ז"ל, אביו של אבי, לא הכרתי לצער, משום שנולדתי אחרי פטירתו בלוב. סבא רבא, דוד רקח זצ"ל, אביה של אמי, היה איש דת ואמונה,

נהג לקיים תפילה לפני כל משחק.

איך היית מתאר את הבית שבו גדלת? בית חם אוהב ומחבק עם אבא, קלמנט (חמני בטריפולי) ז"ל שהיה מאוד דומיננטי ואמא, קלרה (לאורה בטריפולי), שדאגה לילדים שלא ייחסר לנו כלום. סבתא מרים, אימו של אבי, אהבה אותי מאד ושמרה עליי מכל משמר. אני קרוי על שם בעלה, יצחק ז"ל. אבי נקרא חמני בלוב מאחר ובעל הבית שלו בטריפולי היה מאטליה, אז אחר כך קרא לו קלמנט וזה גם השם שמופיע בתעודת הזהויה שלו בארץ. אנחנו, וגם במשטרה, קראנו לו רחמים שזה הפירוש לחמני. סבי מצד אימי, רבי דוד רקח ז"ל וסבתי פנינה. בטריפולי קרו לה ז'ורה – זוהרה.

מה היה הדגש בבית: החינוך, הערכים, המסורת?

ראשית, הערכים של להיות אדם טוב כלפי הסובבים אותך. כבוד לאנשים

שם משפחה: בן-יצחק
שם משפחה מקורי: מסיקה
גיל: 76

מצב משפחתי: נשוי, לתמר, ואב לילדים מיכל רמי וגיתית. סבא ל-7 נכדים ונכדות.

מקום לידה: טריפולי, לוב

עיסוק משמעותי: שופט בין לאומי כדורגל שנחשב לאחד השופטים הגדולים בתולדות הכדורגל הישראלי. שפט בין השנים 1965-2000, כולל משחקים רבים בליגת העל, משחקים מכריעים וגמרי גביע המדינה.

המקום בו גדלתי בילדות: שיכון עמידר בת-ים. בגיל שנה עלינו לארץ דרך איטליה. נקלטנו בבאר-יעקב ומייד לאחר מכן, הוריי עברו ליפו העתיקה ומשם לבת-ים.

מקום מגורים נוכחי: שכונת נווה אילן, יבנה.

שתמיד היה לבוש בלבוש המסורתי הלבן של יהדות טריפולי. הוא לימד ילדים את סודות הקריאה בתורה. כאשר ביקרתי אותם כילד במעברת פרדסיה, הוא יישב על מיטת העולים שלו וקורא בתורה ובלילה היה עורך תיקון חצות. הוא היה ממעט לדבר. אהב לשתות עראק שהיה מעורר אותו. כאשר נפטר, כל ילד ונכד לקח לעצמו מזכרת מחפציו. אני לקחתי לעצמי את ה"טקיה" (הכיפה) הלבנה שלו. עד היום היא שמורה אצלי ומלווה אותי בסופ"ש ובחגים.

והסבתות?

סבתא פנינה, אימה של אימי, נקרא בלובית "ז'ורה", כלומר זוהרה, ועליה נכתב "אשת חייל מי ימצא?". לא אשכח לעולם כאשר ביקרתי אותה במעברת העולים בפרדסיה, נכנסה חתולה לאוהל שלה והיא בתגובה אמרה לה "שר!!!!" למדתי ממנה ש"שר" אומרים לכלב שיילך. כאשר הפנתי את תשומת ליבה שמדובר בחתול ולא כלב, אז היא אמרה: "אה...חתול זה קס". תמיד אהבתי להחליק לה את מטפחת הראש שהייתה עולה לה על הפנים מקדימה והיא תמיד חייכה וקיבלה את זה באהבה. סבתא מרים, אימו של אבי, התגוררה בבית של הוריי בעמידר. דירת שני חדרים שבה ישנו הוריי, אני ושלושת אחיי מרים, דוד ונילי, וסבתי. בשל חוסר מקום, אני ישנתי במיטתה. היא התעקשה לשמר את שם משפחתה לפני חתונתה בטרפולי "בן-דוד", נצר למשפחת רבנים בלוב.

איזה מנהגים משפחתיים זכורים לך שאותם אתה גם משמר?

אני זוכר את המזמור "בר יוחאי" ביום שישי אחרי הקידוש. אני ואחיי קוראים בעברית ואבא היה חוזר אחרינו בארמית. זכור לי מאוד סיבוב ה"סבאצ" בליל הסדר על ידי אמי, מעל ראשי המסובים ואת שפיכת הדם לקערה בעשרת המכות ואנחנו עונים "שמיצלנו". וגם את החבאת ה"פטייר" (אפיקומן) ואת הצעקות "חנב, חנב" (גנב, גנב) אחריה. **ישנם זכרונות מיוחדים מהבית או מהקהילה בלוב לפני העלייה?** אין לי לצערי. הייתי תינוק בן כחמישה חודשים. אבא תמיד אמר לי שלא לפגוע בחתולים. הוא טען שבבית בטרפולי כאשר הייתי בעריסה, חתולת הבית שלו הצילה אותי מהכשת עקרב שטיפס לעברי.

אילו מאכלים ייחודיים היית אוכל בבית ומי היה אחראי להכיןם?

"על הספינג' ועל הטחול והכבד לפני קריאת בראשית, היה אחראי אבי ז"ל. כל סיבוב של ספינג' היה מוריד לעצמו

עומד על תילו עד היום ומשמש כמסעדה מפורסמת. לצורך כלכלת הבית, אבי התגייס למשטרה והיה בקורס הראשון לשוטרים בישראל, ושם, ראש ממשלת ישראל, דוד בן גוריון, בא לבקר את השוטרים הראשונים והחליף לכולם את שמות המשפחה שלהם לשמות עבריים. לאבי הוא החליף ממסיקה לבן-יצחק, משום שאביו היה יצחק, בדיוק כפי שבן-גוריון החליף את שמו מגרין לבן-גוריון. מה היה ההבדל הגדול ביותר בין החיים בלוב לחיים בארץ?

"בגלל שעליתי כתינוק, לי לא זכור כלום. אך מסיפורים של הורי, למרות הקשיים במעבר למדינה אחרת וההסתגלות שהייתה קשה מאד, אהבתם לארץ ישראל וכמיהתם לאדמת הקודש עזרה להם להתגבר על הכל.

איך אתה רואה את המורשת הלובית בחיים שלך היום?

היא משפיעה מאוד על מה שאני עושה ביום-יום. אם זה בבית הכנסת, באוכל, ככל שמתאפשר, ובמסורת.

האם יש משהו שאתה עושה כדי לשמר את המורשת הזו?

בעיקר בחגים. ביום-יום אני עוקב אחרי הרשתות חברתיות של העדה.

האם אתה מרבה לספר לילדיך/נכדיך על בית ההורים?

לצערי, הדור הנוכחי עסוק בטיק-טוק ובפייסבוק, פחות מקשיבים לסיפורים של פעם. הנכדים יודעים את הרקע אבל לא ממש מכירים את ההיסטוריה אבל כן מכירים ואוהבים את החריימה של יום שישי. הילדים שלי גדלו וחוו חלק גדול ממה שתיארתי עד כאן ואוהבים מאד

אגב, כששפטתי בנתניה, בירת הטריפוליטאים בישראל,

והיו צועקים לי מהציע "קיננו, כידש כוח אנדעק?" (כמה

כוח יש לך?) מייד ידעתי שזה מישו מהמשפחה הקרובה

את חלק מהמנהגים כמו הברכות של ראש השנה. הבן שלי הכין לא פעם את עוגת הספרא, והכלה שלי מכינה חריימה מצויין והיא בכלל פולניה. את החריימה היא למדה להכין מאשתי תמר שהיא בכלל רומניה.

מה הדברים שאתה אוהב לעשות בזמן הפנוי והאם יש לך תחביבים או דברים שאתה עוסק כיום שמקורם במסורת הלובית?

אני אוהב לעשות דללה (מכירות) בבית הכנסת. בעיקר בחגים ומסיים תמיד עם "יזייד במלכם" (יוסיף לכם בעושרכם) ואני גאה מאד-מאד להיות בן העדה.

האמא קלרה ז"ל, דומה ליפה ירקוני

בראש השנה – סידור השולחן עם שבעת המינים והברכות. בסוכות – הקמת הסוכה והעזרה לאבא בהקמתה. ימי החג התאפיינו עם הרבה ספינג'. בפסח היה את הנקיונות, צביעת התריסים והקירות בבית ואיסור הכנסת החמץ במקומות שעברו הכשר. לאבא היה "ברך" (תנור מחבית) בחצר ואני הייתי כבר חודשיים קודם לכן מכין זרדים וקרשים להדלקת ה"ברך". אמא וסבתא היו מכינות את

אחד והיה אומר "זה מס הכנסה". אמא ז"ל הייתה מטגנת מפרום ואני הייתי עומד ליד הכיריים ואוכל ישר מהמחבת. אחר כך גם את העז'ה שהייתה מכינה מהשאריות של הבצק של המפרום. היא הייתה אלופה בהכנת "עז'ה בלקמון". אמרו לי שזה ניתן לנשים בהריון שיהיה להן חלב להניק וגם לגברים שעבדו קשה וזה היה מחזיק אותם לכל היום. אני מתגעגע לאסדה ולקוסקוס המיוחד שלה. בקיצור, בכל פעם שאני נתקל באוכל טריפוליטאי אני אומר "אין כמו אמא שלי".

מה המאכל הלובי שלא תוותר עליו לעולם?

"חד משמעית – בוריק עם בטטה.

בעצם.... גם בוריק עם ביצה. אני נוסע מדי פעם עד לאור יהודה כדי להנות מבוריק טוב וטעים.

שאלה מתוקה – מה העדיפות הפרטית שלך – אממבר, פוקטדמה, מקרוט או דבלה?

שאלה קשה מאד. התשובה היא את כולם. אבל אם צריך לדרג, אז קודם האממבר, אח"כ דבלה ולאחר מכן מקרוט. אצל אמא שלי יכולתי לסיים 1/2 קילו של קעק (עוגיות מזרחיות) עם סוכר או מלוחות, על כוס נס-קפה.

איזה מקום תפסו אצלכם החגים והמועדים כמו ראש השנה, סוכות, פסח והאם יש לך זכרונות מיוחדים מהם?

הבצק מקמח כשר לפסח. היינו קמים מוקדם לפני עליית השמש כדי שהבצק לא יחמיץ.

אם לא נולדתם כאן, עם אילו אתגרים הייתם צריכים להתמודד איתם לאחר העליה לישראל?

מגורים. הוריי נקלטו בבאר יעקב ולאחר מכן ביפו בדירה שהעריבים נטשו. זו הייתה דירה חלומית המשקיפה על נמל יפו ות"א. אחרי מספר שבועות, הגיעו אנשי הסוכנות ואמרו להוריי שהמקום צריך פינוי מייד כי הוא מיועד להריסה ומסוכן למגורים. הוריי עברו לבת-ים, והבית ביפו, שהיה "מיועד להריסה"

שושלת שופטים. עם האבא חמני ז"ל (מימין)

אם הייתי צריך להמליץ על מקום או מסורת מתוך התרבות הלובית, במה הייתי בוחר?

1. מוזיאון העדה באור יהודה.
 2. ביקור בבית הכנסת "בושיף" במושב זיתן.
 3. ערב של ספינג', בסגנון של המופלטות של העדה המרוקאית.
- האם רכשת מאבא את האהבה לשיפוט כדורגל?**

כן. בהחלט. אדם של יושרה ואהבת אדם. לא הייתי שחקן כדורגל גדול. למולי עיסוקו של אבי כשופט כדורגל השפיע עליי מאד והרשים אותי כל כך, כך שזה היה טבעי בעיניי להיות שופט. הרושם הזה חלחל גם לאחי, דוד, שגם הוא היה שופט כדורגל וקוון בליגת העל וגם לבן שלי, רמי, שגם הוא שפט בליגת העל.

איזה משחק בו שפטת הוא הכי זכור לך ומדוע?

ברמה הבין לאומית המשחק הכי משמעותי ששפטתי בו היה בין נבחרות פולין לברה"מ, בשנת 1989, עוד כשלא היו יחסים מדיניים עם מדינות הגוש המזרחי. הביקור בפולין במחנות ההשמדה ובעיר לובלין, שהקהילה היהודית בה הושמדה לגמרי בשואה ריגש אותי מאד כיהודי. עצם הגעתי כשופט למקום הזה גרם לי לגאווה גדולה. ברמה המקומית, שלושה משחקי גמר גביע שבהם שימשתי כשופט ראשי וכמובן שלא מעט משחקי עונה לאורך השנים. חוץ מזה, שפטתי גם באליפות העולם לנוער בשנת 1987 בקנדה.

האם יש מסר מסויים שאתה רוצה להעביר לדור הבא של בני הקהילה?
תהיו גאים במה שאתם ובשורשים שלכם. יש לנו עדה נהדרת.

האם תרצו להוסיף עוד משהו שחשוב לך שאנשי העדה יידעו עלייך?

הוריי היו קוראים לי "קיננו". למה קיננו? כשהוריי ברחו מלוב לאיטליה כדי להמשיך במסעם לישראל, הם עשו זאת בסירת דייגים שעגנה בחופי איטליה בעיירה שנקראת "פקיננו" והסיימת של שם העיירה הפך להיות הכינוי שלי. הסיפור המעניין היה שבזמן ששהינו באותה עיירה השתכנו בכנסייה. הכומר של הכנסייה רצה להטביל אותי וניסה לשכנע את אמי פעם אחר פעם, אבל אמי התעקשה ואמרה לו "אנחנו יהודים". אגב, כששפטתי בנתניה, בירת הטריפוליטאים בישראל, והיו צועקים לי מהיציע "קיננו, כידש כוח אנדעק?" (כמה כוח יש לך?) מייד ידעתי שזה מישור מהמשפחה הקרובה.

הממציא האוטומטי

"תמשיכו בכל כוחכם להאדיר ולחזק את המסורת והמנהגים. סומך עליכם וה' יצלח דרככם" שמעון אליו כלפון מגדולי הממציאים בארץ, מספר על הבית בו גדל, העלייה לישראל והחיבור ההדוק שלו למסורת.

שם: שמעון אליו כלפון – דאר שעה
גיל: 75

מקום מגורים: אור יהודה

עיסוק: יום, ממציא ובעלים של חברת "ש.ח. אוטומציה בע"מ", החברה עוסקת בפיתוח פטנטים ורעיונות לבניית מכונות הזנה ואוטומציה

שורשים: נולדתי בטריפולי בשנת 1949, בדיוק ביום העצמאות הראשון של ישראל. אני בן בכור למשפחת כלפון, להורי, בכור ופורטונה ז"ל, נכד לויטוריו - חו'אתו וליזה כלפון ז"ל ולשמעון ואסתר חסן ז"ל. סבא שמעון ואסתר אשתו נפטרו צעירים ולצערי לא זכיתי לראותם. סבא שמעון מת על קידוש השם. הוא ישב בכלא שמונה חודשים בגלל שלא הסכים לפתוח בשבת את המסעדה שלו. סבתא אסתר מתה מזיהום של זריקת טטנוס שעשתה לה אחות שלא חיטאה את המזרק. כשסבי חזר שבור מהכלא וגילה שאשתו נפטרה, הוא מת מרוב צער כחודשיים אחריה.

החיים בלוב: היו לנו חיים טובים בטריפולי. גרנו בבית של סבא, בית קרקע ענק ומפואר. שתי קומות, פטיו ומרפסת גדולה על הגג. לסבי היו 12 ילדים, מתוכם ארבעה בנים נפטרו בילדות. משפחת כלפון הייתה משפחה גדולה ומסועפת. עמוס, הדוד שלי, היה אמן יודאיקה וריקוע ועבודותיו הוצגו ברומא. הוא היה מקור השראה עבורי בכל מהלך חייו וממש גידל אותי מקצועית מגיל צעיר. אבי, בכור, היה איש אשכולות, גרפיקאי מחונן ודובר מספר שפות. היה לו בית מסחר לסדקית ומתכות אצילות. דוד נוסף, שמעון, עסק במסחר בדים והיה שחקן כדורגל מוכשר. הוא ייצג את מכבי לוב במשחקי המכביה בישראל בשנת 1950 ונשאר אחר כך לגור בארץ. הדודות שלי, רוזה, לידיה, רינה וג'וליה, היו נשים יפות ומטופחות ורווקות באותם הימים. הדודה הנוספת, האחיות הבכורה גיטה, הייתה כבר נשואה. כל החבורה הזו עלתה לארץ יחד עם הורי ואיתי על סיפונה של אוניית העולים "גלילה". רק דודה גיטה, שהייתה כבר נשואה באותו זמן, נשארה בלוב עם

פה את כל מועדי השנה. מתי כל חג ומהם המנהגים ששייכים אליו. היא נצרה למשפחת הרבנים חג'ג'. כל יום שיש בשעה 10.00 בבוקר היא קיבלה את השבת נקיה ולבושה בבגדים לבנים. סבא ויטוריו היה ראש משפחה למופת. מעצב וחיט רב אומן מפורסם שנחשב לגדול חייטי טריפולי. הוא עיצב ותפר במתפרה הגדולה שלו מול הנמל רק חליפות איכותיות. בין לקוחותיו הבולטים היו סולטן טורקיה והמפקדה

משפחתה ועלתה לישראל רק אחרי שנת 1967. בנוסף, היו לי דודים ודודות מצד אמי: מסו פלח, גיטה נעים, יהודית זרוק והדוד יהודה חסן. סבתא ליזה הייתה אישה יפה בצורה יוצאת דופן עם עיניים של אליזבת טיילור ועור בצבע דבש. היא הייתה בשלנית בחסד עליון. היא גידלה ילדים רבים והיה לה זמן לספר לנכדים סיפורים ארוכים ומרתקים (חראייף). היה לה זיכרון מדהים עד יומה האחרון. היא ידעה בעל

מהלימודים האקדמיים. למדתי תעופה ומכניקה. הייתי תלמיד מצטיין וייצגתי את בית הספר בתחרויות ארציות של בתי ספר מקצועיים בהצטיינות. סיימתי את "הולץ" כתלמיד מצטיין ונבחרתי לתלמיד הייצוגי של בית הספר.

שנות הבגרות: שנות ה-60 היו עשור של שינויים חברתיים ותרבותיים עמוקים, ואני, כנער צעיר, הושפעתי מהרוח הסוערת של התקופה. אהבתי הגדולה הייתה הריקוד, ובפרט ריקודי הסלונים הפופולריים של התקופה, כמו רוקנרול וריקודי שנות ה-60. נהגתי לבלות שעות ארוכות במועדונים ובמסיבות, רוקד לצלילי השירים האהובים עלי של אלביס פרסלי, הביטלס, קליף ריצ'רד ואמנים איטלקיים כמו אלה שהופיעו בפסטיבל סן רמו.

המוזיקה הייתה חלק בלתי נפרד מחיי. נהגתי לאסוף תקליטים, ללמוד את מילות השירים בעל פה ולשיר בקול רם. השירים שאהבתי היו יותר מסתם בידור; הם היו פסקול לחיי, לרגשותי ולחוויותי. נהניתי להיות עם כמה שיותר חברים, לצאת לטיולים, לשחק כדורגל, ריצה למרחקים, שחיה ועוד. החברים היו כמו משפחה שנייה עבורי, והם תמכו בי בכל שלב בחיי.

השירות הצבאי: עם סיום לימודי, התגייסתי לחיל האוויר לטייסת קרב. זו הייתה תקופת מלחמת ההתשה. לקחתי גם חלק פעיל בפעילות המלחמתית. גם שם עשיתי חיל רב ואפילו המצאתי שם המצאות שהקלו מאוד על חיי הטכנאים שם. גם שם נהגתי להביא אייתי את הרדיו

אותו עד יומו האחרון.

הכנת המאכלים: ביליתי וחונכתי רוב ימי עם סבי וסבתי שאהבו אותי מאד. מהם למדתי המון טריפוליטאית. עזרתי לסבתי במטבח בהכנת נוקידס ודו'ידה, בירור, אורז וחומוס. גם הכנת קפה מעורב חומוס בחראקה. בשבועות הכנתי שקאק. צמתי יחד איתה בעאשבה. בסליחות הייתה לנו השכמה בדפיקות על החלון. עשינו חגים כמיטב המסורת הטריפוליטאית. את פסח עשינו על שטיח ברצפה. ריח וצבע הטבע בצריפים היה עז ביותר במיוחד באביב. הירוק כיסה את הצריפים. הכרתי כל צמח, כל חרק, את העופות השונים. הכל ריתק אותי. דודותי אהבו אותי מאד ורבו בינהן מי יחבק וינשק אותי.

חלומות ילדות: בגיל שמונה התאמנתי על החתימה שלי לעתיד ובאותה נשימה תכננתי את עתיד. החלום שלי היה לבנות מפעל מיוחד שאין לו מתחרים ויעסיק לא יותר ממששה עד שמונה עובדים, שלדעתי זה המפעל היעיל ביותר. החלום שלי התגשם כפי שתכננתי. סבי כחייט אומן תפר לי חליפות מבד אנגלי, שלילדים רבים לא היה. הייתי ילד שובב עם פעלולים מתוחכמים שהיו חלק מאישיותי.

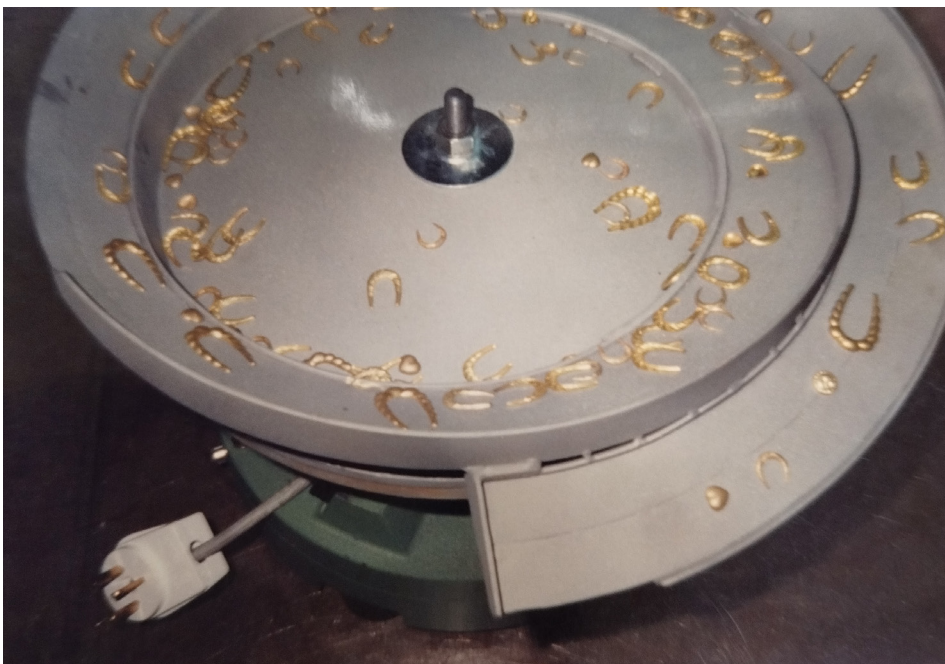
בבית הספר הסודי הייתי תלמיד מצטיין במיוחד בגמרא וייצגתי את בית הספר בתחרות ארצית במכניקה ושרטוט. אחר כך המשכתי לתיכון מקצועי "הולץ" בתל אביב. בחירה זו הושפעה מהחשיפה המוקדמת שלי לעולם העבודה והיצירה, שסיקרנה אותי יותר

האיטלקית והגרמנית בעיר. חמישה חייטים מקצוענים עבדו תחתיו: זוכר גאברי בלולו, רפאל נעים (דאר לאעג'ל), משה גבסו ואבי בכור. הוא גם היה הסנדק שלי בברית. שלושה מוהלים השתתפו בה: פרץ מרמת פנקס, ברדה מבאר יעקב וראש מוהלי לוב, אליהו נחאייסי. אימי, פורטונה ז"ל, הייתה אשה יפת תואר. היא למדה אופנה איטלקית ועסקה בעיצוב בתכנון ותפירת שמלות איכותיות. היא ניהלה בית למופת. אימי הייתה גאוות המשפחה כולה. היא חינכה אותנו לדרך ישר וכבוד. יחד עם אבי בכור ז"ל הם דאגו שנלמד ונשכיל. בבית דיברנו בעיקר עברית טריפוליטאית ברמה לא ממש גבוהה. אני זוכר רק כמה הבוקי תמונות מטריפולי. טיול בעגלת בסימטה ברובע וליד החומה. הייתי על כתפי אבי ומשם אני זוכר שראיתי גמל ואנשים עם תרבוש אדום.

העלייה לארץ ישראל: בשנת 1951, כשאני בן שנה וחצי בלבד, עלתה המשפחה שלנו לישראל באונייה "גלילה" והתיישבה בצריף במעברת אור יהודה סקיה ב'. ילדותי עברה עלי באושר רב ועל אף התנאים הקשים היא הייתה נפלאה ותוססת לא חסר לי מאומה. הילדות בצריפים הייתה מרתקת ונפלאה. הייתי ילד מאד מתוחכם. את הצנע לא חשתי, אבל אני זוכר שלכל אגורה היה ערך גדול. קנינו בתלושים. הורי לא החסירו לנו מאומה. כל דבר עניין אותי. בגיל חמש התחלתי לכתוב ולקרוא. בניתי צעצועים פרי דמיוני העשיר. פירקתי את מכונית התפירה שלנו כדי לחקור את פעולתה. תכננתי רקטות דו-שלביות על הנייר. היו לי חוברות תעופה וחלל אמריקאיות.

המגורים בישראל: גרנו בצריף עם מרפסת גדולה וחצר גדולה בה גידלתי בננות, תירס, חמניות, ליפה ובניתי לול תרנגולות מוגן מתנים. בזמן מבצע סיני הייתי בן שש. אני זוכר שהדבקנו עיתונים בחלונות כדי שלא יתפוצצו במקרה של הפצצה. הסירנה הייתה ידנית בבית של שכן. ראיתי את מטוסי הקרב שעברו מעלינו מסוג מטאור, הרווארד, מוסטאנג ומוסקיטו. הכרתי את כל מטוסי הנוסעים של אז, דקוטה וקונסטליישן.

סבי, ויטוריו, גר בשלושה צריפים עם מטבח גדול וחצר גדולה עם עצי פרי וירק, יחד עם שני בניו ושלוש בנותיו. הוא עבד באחד הצריפים עם עוד חייט והם תפרו ללקוחות בארץ. אבי בנה בית מלאכה לאומנות ריקוע עבור אחיו עמוס האומן שאיתו עבדתי כאמור מגיל 5 בריקוע. הוא נפטר בגיל 94 ואני ליוויתי

טייפ הנייד שלי ולשמוע את השירים האהובים עלי בזמן הפסקות.

יצירות ופרויקטים בעולם היודאיקה: הקשר המיוחד והאהבה לדוד עמוס הביאה ליצירת פרויקטים משותפים רבים. ביניהם: יצירת תבנית של הכותל המערבי שהתמקדה במרקם האבן הייחודי ובכתובות הרבות שנחרטו בכותל. יצירת תבנית של כיפת הסלע. יצירת תבנית של נוף ירושלים ואפילו הסעודה האחרונה של לאונרדו דה וינצ'י. העבודה כללה ריקוע וחפירה בגוש פלדה וביצוע היצירה עליו הכל נעשה בעבודה ידנית ומדויקת הדורשת מיומנות, עם שילוב של כישרון אמנותי, ידע היסטורי ומיומנויות טכניות גבוהות. העבודה המשותפת חיזקה את הקשר בין בני דודי האהוב והייתה עבור שנינו מקור לגאווה וסיפוק רב.

השלב המקצועי: לאחר שחרורי עבדתי בתעשייה האווירית. עזבתי כי ראיתי המון שכאילו עובדים. עבדתי במפעל יודאיקה שאבי הקים עם אחיו ונקרא: "בית מלאכה לעבודות בצלאל" בתל אביב. דוד עמוס ואני כיכבנו שם עם יצירות לעולם החרדי והמסורתי. במקביל בניתי את חלום מפעל חיי שזה פטנטים ומכונות מתוחכמות בענף הרובוטיקה וההזנה האוטומטית. זה תחום שאני נחשב בו לאחד הטובים בעולם (זה מה שאומרים לי לקוחותי). קראתי לו "ש.ח. אוטומציה בע"מ".

ויטו, אחי הצעיר, היה תומך נלהב בהחלטתי לפתוח עסק עצמאי. ויטו, שהיה מנהל מפעל ייצור בתחום הביטחוני עם קשרים רבים, סיפק לי ייעוץ, תמיכה וביטחון להתניע את העסק, והתמיכה והסיוע היו מובטחות בכל רגע שאזדקק להם. לשמחתי, כבר בתחילת פתיחת העסק הגיעו מספר הזמנות חשובות שהניעו את העסק והכניסו אותו לשגרת ייצור. התמקדתי בפיתוח מוצרים חדשים ושיפור תהליכי הייצור. שיתוף פעולה בין שנינו היה מוצלח במיוחד, והעסק החל לצבור תאוצה במהירות. התפרסמתי מאד בארץ ובעולם הרחב. לקוחותיי הם ממיטב התעשייה בארץ. תעשייה קיבוצית, רפואית וביטחונית - אלביט - טבע - נטפים - אוסם - ג'ון דיר - תדיראן סוללות - תעשיית רכב - סכיני גילוח - מזון ועוד. מעולם לא פרסמתי. השם שלי עשה את העבודה. בניתי מאות פרויקטים גדולים ומתוחכמים שמיוצגים בארץ ובמדינות רבות באירופה, דרום אמריקה, יפן, ירדן, הודו ועוד. אפילו הסינים רכשו ממני ארבע מכונות.

כיום אני מייצג בלעדית חברה גרמנית מהצמרת העולמית בתחום, RNA AUTOMATION, שם מעריכים אותי מאד ויש לי איתם שיתוף פעולה טכנולוגי פורה. כיום החברה מונה חמישה עובדים במבנה היי טק.

חיי המשפחה: אני נשוי למירי, אב לשתי בנות ובן. הבת הבכירה, טליה, עובדת כמהנדסת ומנהלת את משרד החברה בנושאים שונים. האמצעית, טליה, היא קוסמטיקאית מוכשרת מאד ודומה לי מאד. הבן הקטן, ניר, שבו השקעתי מגיל קטן גורש משני בתי ספר בטענה שהוא לא מתאים ללימודים. האמנתי בו מאד וכיום הוא חוקר סייבר בעל שם עולמי, חתן פרס בטחון ישראל בסייבר הלאומי ובעל חברה מצליחה שעובדת בארץ ובחו"ל.

היחס למסורת הלובית: תמיד הייתי גאה במוצאי, בתרבות הנפלאה שלנו, במסורת, במנהגים ובמטבח המדהים והמיוחד עם הריח הצבע והטעם הבלתי נתפס. אפילו נכדי חולים עליו ואומרים לסבתא "אל תעזי לבקר אותנו בלי מפרום וקוסקוס וכאע"פ". בבית אימי הייתי אחראי בלעדי להכנת הקוסקוס, הצ'רשי והמסאייר של יום שישי, כולל מפרום מטוגן טוב עם עאג'ה לקינוח. פשוט גן עדן. לפני שנים רבות בניתי מאפייה משוכללת בבית כנסת נקוצ'ה עם רפאל חיון. היא עבדה כמה שנים בניצוחי וחניכה דור צעיר להמשכת המסורת. יש אפילו פעולת אפייה שקרויה על שמי. בשנים האחרונות, התקרבותי עוד יותר אל המסורת ומנהגי העדה. התחלתי לפקוד את בית הכנסת באופן קבוע והצטרפתי לקבוצת הפייטנים בו. השילוב בין האמונה העמוקה והיצירתיות האמנותית הובילה אותי לחקור את הקשר בין המסורת היהודית לאמנות. התחלתי לשלב אלמנטים מסורתיים בעבודותיי, המבוססים על סמלים. פיתחתי שיטות ייחודיות להלחמה וריקוע של נחושת וכסף, יצירתי מבטים בעלי עיצובים חכמים ומקוריים.

ההנצחה לדוד עמוס: עם פטירתו של דודי עמוס ז"ל, מי שהיה המנטור הגדול שלי, הרגשתי את הצורך להנציח את זכרו ואת מורשתו. אספנו בקפידה את כלי העבודה המיוחדים שלו, יצירותיו, סקיצות וכל חפץ שהיה קשור למלאכתו. בין החפצים שנמצאו היו איזומלים מיוחדים, מדגשים, פטישים וכלים נוספים ששימשו אותו בעבודתו. כל חפץ סיפר סיפור משלו, והחזיר אותי לתקופה בה הייתי עובד יחד עם דוד עמוס בבית המלאכה. אני ומשפחתי החלטנו לתרום

את כל החפצים למוזיאון מרכז יהדות לוב באור יהודה. במוזיאון הקימו פינה מיוחדת לזכרו של עמוס, בה הוצגו כל החפצים שאספנו. הפינה הפכה למקום מפגש עבור בני המשפחה וחברים, שבאו להיזכר בדוד עמוס ובמורשתו. רציתי להבטיח שמלאכתו של עמוס ז"ל תיזכר לדורות הבאים, ודורות העתיד יוכלו ללמוד על המסורת היהודית-הטריפוליטאית ועל האומנות הייחודית שלה.

הנוכחית כינור דוד

הבחירה באור יהודה: גם את מפעלי הנוכחי הצבתי 500 מטר מביתי באור יהודה ולא בתל אביב כשיקול כלכלי ואסטרטגי. שנים עבדתי רחוק מאור יהודה. הייתי בא רק לישון. ב 30 שנה אחרונים חזרתי לכאן מתוך געגוע למסורת ולבית הכנסת ומשתתף פעיל מאוד בקהילה שגורמת לי אושר רב. אני אוהב את הפיוטים וקריאת התהילים בסגנון אבותינו. את ההשתתפות הפעילה מאד שלי בקהילה. אני וחברי עושים רבות כדי לשמר מנהגי העדה המפוארת הזו. רציתי לאמר לאנשי העדה דבר חשוב: תמשיכו בכל כוחכם להאדיר ולחזק את המסורת והמנהגים. סומך עליכם וה' יצליח דרככם. אמן.

למען השם

כיצד התפתחו שמות המשפחה של בני העדה ובכלל. הידעתם כי שם המשפחה חדד זה נפח/מסגר, גלאם הוא מגדל ומוכר צאן וכחלון הוא דייג דגי הכחלון?

בילדותי בבית אבא – בקצה המילניום הקודם – נחשפתי לדיון אודות שם משפחתי שהיה – “ארבע” – כשם הספרה וכשם חריג ומושא לבדיחותא. כמי שעלה בשנת 1949 מלוב, אבא עליו השלום הסביר כי שם המשפחה המקורי הינו “בוארון” קרי – אבי אהרון, ושם המשפחה הנוכחי הוא כינויו של סבו הקדמון שהיה “שדוף בשר” וכך בעיירת הולדתו במסילאתא בלוב כונה “א-רבע” על שום מידותיו הקטנות כמו הגה את הרעיון לשיר “אני הוא גדליה רבע איש”.

בעלייה לארץ ישראל רשמה הפקידה (ממוצא אירופאי יש לשער...) בתעודת העולה כי שם המשפחה הוא “ארבע” (ללא מקף וללא הגייה של האות “א” כ-הא הידועה). כך נכתבה המילה בתעתיק פשוט, ללא אפשרות כמובן להתייחס לכך שמדובר במילה בערבית המנוקדת ומודגשת על פי כללי הדקדוק בשפה הערבית.

לימים שם המשפחה עוברת ושונה ל-**ארבל** – כשמו של ההר מעל לימת כנרת, אך הנושא המשיך לסקרן אותי מאוד. יש לציין כי חקר היוחסין – “גיניאולוגיה” – בקרב יהודי ערב הינו דל ביותר לעומת יהודי אירופה. עד כה היו בודדים שחקרו, אם כי לא באופן שיטתי וחלקם למרבה האירוניה אפילו אינם דוברי ערבית.

כך למדתי אז למשל כי הערבי תושב הגב שאינו בדווי ואינו נווד במקור קרוי לגנאי “קלאעי” שכן מוצאו מ-“קאלעת ח'אן יונס” ובתרגום לעברית מבצר חאן יונס שהייתה עיר בצורה ומוקפת חומה בעת העתיקה. וכך כאשר נצרף את “הא הידיעה” בערבית (אל) הרי לנו שם משפחה “אל קלאעי” ולכן כל יהודי אשר מוצאו מעיר מוקפת חומה ובצורה יכול להיות בעל שם המשפחה “אלקלאעי” או “קלעאג’י”. שמות משפחה הנפוצים בעיקר באזורי עיראק/טורקיה. הערבים בנגב בעל גוון עור עירוני/אדמדם שאינם בדווים מכונים “חומראן” (אדומי עור) ואילו הבדווי הנווד הוא בעל גוון קמח מלא ומכאן קרוי “קאמחי” והנה לנו ההסבר לשם המשפחה קמחי.

ריבוי בני האדם במזרח הקדום הכתיב צירוף שם נוסף לשם הפרטי כאמצעי זיהוי חד ערכי ואכן אלה נקראו בדרך כלל על שם אביהם (שם פטרונימי) או ע”ש אימם (שם מטרונימי) וכך נבדלו איש מרעהו. לעיתים רחוקות צורף לשם הפרטי אף שם תואר או מקום המגורים (שם טופונימי). הדוגמאות במקרא המוכרות ביותר הן – דינה בת יעקב, יהושע בן נון, כלב בן יפונה, איש ימיני, אבישג השונמית, חירה העדולמי ועוד. החל מימי בית ראשון נוספו עוד מאפיינים לשמות המשפחה – בעיקר עיסוק ומשלח יד – ואלו החלו להיות שגורים בפי הקהילה/החברה/היישוב (ראה לדוגמא רבי ישמעאל כהן גדול, רבי יוחנן הסנדלר, רבי יצחק הנשיא ועוד). שם משפחה בתצורתו הנוכחית כחלק בלתי נפרד לשם אדם החל במאה העשירית לערך והתפתח בקצב עם ריבוי האוכלוסין, המצאת הדפוס ובהמשך וביתר שאת עם המהפכה התעשייתית, הקמת מדינות הלאום ושאר תהליכים חברתיים והיסטוריים. אלו הכתיבו הסדרה ורישום מדויק וחד ערכי של בני האדם – בהמשך גם מספר זיהוי, מספר דרכון וכדומה.

גירוש ספרד היה אירוע היסטורי משמעותי משם גורשו ונדדו היהודים לפורטוגל ובהמשך נפוצו לכל העולם ובדגש על צפון אפריקה וכן ללוב. שרידים מובהקים לכך ניתן למצוא במחקר הגיניאולוגי בקרב יהדות מרוקו אך גם בקרב יהודי לוב נמצאו סימנים לכך כגון – **זוארץ**. נמצא לדוגמה כי שם משפחת נעוריה של אימי הוא “ג’יעאן” – ע”ש העיירה ג’יאן (JEAN) בספרד אשר יהודים רבים גורשו ממנה וייתכן כי מי שהגיע ללוב ומוצאו מעיירה זו, שם משפחתו הפך ג’יאן אולחלופין הוא – “ג’יאני”. מי שהגיע למרוקו ומוצאו משם שם משפחתו יקרא – זינו או זיני או ז’אנו (בולט השוני בהגיית האות “J” בלוב הנהגית כ”ג” ולעומת במרוקו היא נהגית כ”ז”).

שמות המשפחה דאז גם בלוב הכילו שמות משפחה על פי מאפיינים שונים – שם של אב כגון – ניסים, אליהו, בוארון,

פריג’ה, עטיה, מבורך, כליפא/מכלוף מי שנולד לאחר אחיו המת ועוד. על שם אם כגון – כמיסה, מסיקה, חליווה, פורטונה ועוד. על שם המוצא הגיאוגרפי (טופונימי) כגון – ע’ריאני שמוצאו ע’ריאן, עמרוסי שמוצאו עמרוס או ג’רבי שמוצאו מתוניס/ג’רבה). גבס’ו (שמוצאו גאבס) לקטיוי וגואטה (קרי קואטה-מוצא שניהם כנראה בעיירה קטנה במצרים), סרוסי-מהכפר סרוס בלוב ועוד.

שם משפחה על שם העיסוק כגון – חדד-נפח/מסגר, גלאם (קרי ע’לאם-מגדל ומוכר צאן) חסאן-ספר, בראנס (מוכר כובעי ברנס), כחלון-דייג דגי הכחלון, ג’ראד-עוסקים באיסוף ומכירת ארבה, טואף-רוכל. לוזון-מגדל/מוכר האגוזים, שוואשו/י-מדגיר ומוכר האפרוחים ועוד.

שם משפחה על שם כינוי-פיזי או חברתי כגון – גדווה (קרי – “קדווה” – המנהיגים), אלגלי (קרי – אל ע’אלי) היקר. ארביב – האח החורג, שקיר – בהיר העור (מהמילה אשקאר בערבית ומקביל לשוקרון אצל עולי מרוקו). בוחניק-בעל הסנטר הכפול, בוקרע – הצולע ועוד. רוב השמות הם מילים בערבית אשר הועתקו לעיתים בתעתיק שגוי לעברית והשתרשו כחלק משגרת השפה. אני חייב לציין כי למספר שמות משפחה לא מצאתי הסבר סביר והינם כבלתי מפוענחים, ניכר כי שפה אחרת אולי השפיעה עליהם ונראה כי זו אינה ערבית – כגון דישק, דהמאן, זרדב ועוד...

נבדלו מהכללים הנ”ל שמות המשפחה של הכוהנים והלוויים – כהן ולוי בעברית שנשתמרו כפי שהם (מעניין מאוד שאלה מועטים ביותר בלוב לעומת תוניס או תימן) וכמו כן שמות המשפחה של בעלי התפקידים בקהילה – אלה השתמרו כמילים בעברית כפי שהם אף הם ככל הנראה לאור החשיבות הדתית והקהילתית לענייני ייחוס, נישואין, קבורה, טהרה, עלייה לתורה, ועוד. (כגון – גבאי, חכם/חכמן, שוחט, חסיד. סופר, מגידש (מקורו בתואר-מגיד) ועוד.

להזמנת הרצאה “שמות המשפחה של יהודי ערב” יש לפנות אל שלום ארבל בנייד 0549870989

ערב פתגמים וסיפורים

צילומים: דובל'ה רבר

מפעילותו המבורכת בקהילה, ניצח על הערב ודאג לתעד את האירוע. הוא שיתף את הקהל וכך זכינו לשמוע כמה שיותר פתגמים עם מוסר השכל שהיו מוכרים לנו מבית אבא. היה ערב נפלא ואני מקווה שיהיו עוד אירועים משמחים כאלה בקרוב.

בכניסה חיכה לנו דוכן בוריקות, אפשר עם ביצה או תפוחי אדמה וצורי ארביב בתלבושת מסורתית קיבל את האורחים בשפה הערבית המדוברת שלנו. אנשים רבים מילאו את האולם, שמחים לפגוש פנים מוכרות. עמוס גואטה, איש של נתינה ואהבה שאותו זכיתי להכיר

בתחילת מרץ נפגשנו במוזיאון לערב חברתי מיוחד במינו של פתגמים בערבית. למי שעדיין לא יודע יש קבוצת ווטסאפ פעילה מאוד של פתגמים בראשותו של עמוס גואטה והוא זה ש"הרים" את הערב בשיתוף עם צורי ארביב.

נוצת קסמים

במדור זה נביא סיפורי עם ואגדות של מתוך האוצר העשיר של יהודי לוב.
האגדה "נוצת קסמים" היא מתוך ספרה של אינס רפאל "אגדות טריפוליטאיות"

להמשיך בשגרת חי. אני מבטיח שלא
אספר זאת לאיש"
האישה, הביטה בו מחייכת, ואמרה:
"אשחרר אותך רק אם תמלא את
בקשתי". "ומה בקשתך?" התעניין, מוכן
למלא כל שתדרוש. האישה השיבה:
"עליך לספר לי סיפור, כמותו לא היה
ולא נברא. סיפור הזוי ודמיוני. כזה שאין
כל סיכוי שהוא התממש או יתממש אי
פעם. אם תצליח, אתן לך את כל הוני.
אם תיכשל, אקח ממך את כל רכושך
מלבד הבגדים שלגופך.
"מסכים, מסכים!" הצהיר הבחור, שכל
רצונו היה לסיים את המפגש ההזוי הזה,
בעודו חי"
".אם כך, אני ממתינה". אמורה האישה,
והתיישבה בכיסא שלמולו
הבחור המבוהל, עצם עיניו, והפליג ככל
שנשא אותו דמיונו הפרוע ביותר, כאשר
החליט מצוא את הסיפור הכי לא הגיוני,
פקח את עיניו, וסיפר: "איש אחד, טייל
ביער סבוך צמחייה. שהתעייף, התיישב
לנוח בצילו של עץ. על אותו עץ, ישב קוף
שאכל בננות והשליך את קליפותיהן על
ראשו של האיש".

ומה שקרי בסיפור הזה? הרי הוא מתרחש
מידי יום ביומו! "הזדקפה חתומת פנים.
"קום והסתלק מביתי. מרגע זה, כל
הונך שלי!" הדגישה נחרצות, וטרקה
אחריה את דלת ביתה מקרה מעין זה,
אירע לעוד בחורים תמימים, אשר ניסו
את מזלם והרימו את גליל הזהב והנוצה
המכושפים. עם כל כישלון מצידם, גדל
והתעצם רכושה של האישה החמדנית.
חלפו חודשים, ולאותה עיר הגיע עלם
יפה תואר ועשיר כקורח, שהיה בדרכו
אל העיר
הסמוכה. בחושבו כי מצא אבדה שנפלה
למישהו, חיטט בתוכנו של החפץ
המכושף, בתקווה למצוא רמז שיעיד על
בעליו. גם הוא לא הבין מה גרם לגופו
לרעוד, ואף הוא מצא את עצמו באותו
בית מרווח, מול אותה אישה תאבת
הממון.
המום ומתפלא, הביט בה הבחור ושאל:
"מי את? איפה אני? מה זה המקום הזה?
איך הגעתי לפה? אנא ממך, שחררי אותי

שהוא ימלא את ייעודו, הניחי אותו על
מדרכת הרחוב הראשי".
וכך עשתה, העוברים והשבים, הבחינו
בחפץ המוזר והנוצץ. כיוון שלא הבינו
את פשר הכתוב עליו, פחדו שמא
זו פצצה, ומטעמי זהירות עברו אל
המדרכה המקבילה. עד שיום אחד, עבר
במקום עלם פוחז וקונדסי: "חה, חה"
לעג לאנשים הנמלטים. "זו רק נוצה
תמימה בתוך גליל זהב. הנה אראה לכם
טיפשים". אמר, ושלף מתוכו את הנוצה.
לפתע, החל גופו רועד ומתכווץ, ומפיו
נפלט קצף לבן וסמיך. מיד רצו לעזרתו
כמה תושבים אמיצים, ומה רבה הייתה
פליאתם כאשר גילו שהנער הפוחז נעלם.
כאילו בלעה אותו האדמה. הנער ההמום,
מצא עצמו בתוך בית גדול ומרווח, בעודו
משחזר כיצד הגיע לתוכו, יצאה מאחד
החדרים בעלת הבית החמדנית, וברכה
אותו לשלום. הבחור, שבקושי שלט
ברוחו, הביט בה ושאל: "מי את? איפה
אני? מה זה המקום הזה? איך הגעתי
לפה? אנא ממך, שחררי אותי ותני לי

"לי חאט'ה נאדם ולי ק'אמה נאדם"
בארץ רחוקה, התגורר זוג הורים בעלי
רכוש עצום ולהם בת יפהפייה. האם
שאהבה כסף, לא הסתפקה בממון הרב
שברשותה והתאוותה להכפיל ולשלש
אותו. חשבה וחשבה, ולבסוף ניגשה אל
מכשף רב כוחות, ודרשה שייכין עבורה
אביו, איתו תוכל להגשים את רצונה
המכשף, אובד העצות, גרד בראשו,
השתעל, בעט ברגליו ומתח איבריו. מקץ
כשעה, בה מלמל וכחכח שוב ושוב, נעמד
על רגליו כשברק זדוני מהבהב בעיניו:
"אני יודע בדיוק מה את צריכה!" ציין
בסיפוק, והחל פותח קופסאות ישנות
שנחו על המדף המאובק. בקופסה
הראשונה, לא מצא דבר. גם לא בשנייה.
מהקופסה השלישית, שלף גליל עשוי
זהב, ומהשמינית משך נוצה לבנה.
כשסיים, הכניס את הנוצה לתוך הגליל
וחרט עליו: "לי ק'אמה נאדם, ולי חאט'ה
נאדם" - "מי שירים אותו יתחרט, ומי
שיניח אותו יתחרט". אחר-כך, מסר אותו
לידי האם החמדנית ואמר: "אם תרצי

שעדינותה, חיוכה ויופיה הרב, כבשו את ליבו עד תום - והוא נותר להביט בה, מאוהב עד כלות. האישה נתחייכה, וחזרה על שאלתה: "אז מה היא החלטתך?" "אני מוכן לוותר על רכושך, ולהוסיף עליו את כל הוני, בתנאי שתתני לי את יד בתך המושלמת!" הסתודדה האם עם הבת: "האם תרצי בו לבעל?" "כן", השיבה הבת בחיוך מבוש "כעבור מספר חודשים, נערכה לזוג חתונה מפוארת ורבת מזמנים רמי מעלה. כולם ביקשו לגעת בצמד האוהבים, בתקווה שמזלם יאיר להם וגם הם יחוו אהבה נדירה כשלהם.

ניתן לרכוש את הספר אצל אינס רפאל
0542170159

מוסר השכל מאסתר המלכה

ענת טייב - בס"ד

להזמין את "המן הרע הזה" - את הקונפליקטים, הספקות האתגרים וההתמודדויות- שפוגעים בזוגיות. להתמודד בגלוי עם המן עד ש..... נפול ינפול. וכך תגיעו ל"ונהפוך הוא": תשלטו בזוגיות שלכם. תייצרו קשר טוב ובריא של אורה ושמחה וששון וייקר.

ענת טייב
0505794232

קדושת השיח - מלווה זוגית, מדריכת כלות, מנחה למיניות בריאה ולחיי אישות

את עיניו, וסיפר: "במדבר אחד, שחול אדמתו היה עשוי פרחים קטנטנים, חי גמל, על דבשתו של אותו גמל, צמח עץ דקל, עמוס תמרים שטעמם היה מתוק מדבש" האישה, בחנה אותו בעיניים פעורות תדהמה: "אכן סיפורך הזוי ועולה על כל דמיון!" פסקה נחרצות ופרצה בצחוק גדול. "אתה צודק. כל הוני שלך עכשיו", אמרה האישה, וסימנה למשרתת שיביא אליה את בתה. "אך בטרם אמסור לך אותו, יש לי הצעה נוספת עבורך: אתה יכול לקחת את כל ממוני וללכת לדרכך, או שתמתין עד שתראה את היהלום היקר, היפה והנדיר שבכל אוצרותי, ואז תחליט". "אם כך, כל רכושך שייך לי עכשיו!" העלם, תבע את זכותו. העלם, שסקרנותו גברה, השיב לה בחיוב. כעבור דקה, נכנסה הבת

ותני לי להמשיך בשגרת חיי. אני מבטיח שלא אספר זאת לאיש" האשה, הביטה בו מחייכת, ואמרה: "אשחרר אותך רק אם תמלא את בקשתי! עליך עליך לספר לי סיפור, כמותו לא היה ולא נברא. סיפור הזוי ודמיוני. כזה שאין כל סיכוי שהוא התממש או יתממש אי פעם. אם תצליח, אתן לך את כל הוני. אם תיכשל, מלבד הבגדים שלגופך, אקח ממך את כל רכושך". העלם, מופתע מבקשתה יוצאת הדופן, הרבה מעט לפני שהסכים. כשנתן את אישורו, הם חתמו חוזה לבל יתחרטו, תקעו כף לחתימתם, והתרחקו זו מזו. "אם כך, אני ממתינה", אמרה לו והתיישבה בכיסא שלמולו. העלם, עצם את עיניו, והפליג ככל שנשא אותו דמיונו הפרוע ביותר. כאשר החליט שמצא את הסיפור הכי לא הגיוני, פקח

או אתגרים מסובכים שהם בבחינת "העמלק" שמזנב בזוגיות.. עליכם לדעת לא להדחיק את הספקות ולא להתעלם מהקשיים שקורים, פתאום בדרך ואולי מקררים מעט את האהבה החמה בין האיש לאשתו. אפשר ללמוד מאסתר המלכה כיצד להתמודד בזוגיות עם "המן הרע" הזה, שהוא מזרע העמלק, אותו עם, שהכוח העיקרי שלו הוא הטלת הספק: **אם על המלך טוב יבוא המלך והמן היום- לקבוע זמן נוח שמתאים לשניכם לשיחה. אל המשתה אשר עשיתי לו- לשבת בכיף ליד שולחן ערוך באווירה נעימה ורגועה. ויאמר המלך לאסתר במשתה הדין- אולי כדאי להוסיף גם קצת יין לאווירה הטובה. ויאמר המלך לאסתר גם ביום השני, במשתה הדין- לעיתים צריך משתה שני, כי אולי בשיחה הראשונה עוד לא ממש נגעתם בהכול... הכי חשוב: לא להתעלם לא להדחיק לא למחות זכור/זכרי את אשר עשה/תה לך..**

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרף בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אליהם. והיה בהנחת ה' אליה לך מפל איבה מסביב בארץ אשר ה' אליה נתן לך נחלה לרשתה - תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח." (דברים כ"ה י"ז-י"ט) הדרך הטובה ביותר למחות את זכר עמלק, היא פשוט לא לדבר עליו ולא להזכיר את מעשיו הרעים וכך אט אט הוא יעלם מהתודעה שלנו. **אם כן, מדוע אנו מצווים לזכור את עמלק?** ידוע כי מנגנון ההדחקה נועד להתמודדות עם אירועים קשים שאין יכולת רגשית להתמודד עימם, יחד עם זאת, חשוב להזכיר כי ההדחקה לא באמת מעלימה את החוויה הטראומטית כי הרי בתוך הנפש, בעומקי המחשבה, הפגיעה, העצב או הקושי לא נשכחים.. הם חיים וקיימים! ולכן, הטראומה תפעיל את האדם בכל מיני סיטואציות ואז הפגיעה עלולה לצוף באירועים דומים. זוגות רבים חוששים מקונפליקטים קשים

מי רוצה להיות איטליאנו?

אנחנו אמנם ישראלים גאים אבל יוצאי לוב ללא הגבלת דורות יכולים בנוסף לזכות באזרחות איטלקית. לדרכון איטלקי של האיחוד האירופאי יש יתרונות רבים כגון: מגורים ועבודה בכל מדינות האיחוד האירופאי, לימודים אקדמאים בעלות השמורה רק לאירופאים, אפשרות כניסה למדינות שונות אליהן ישראלים לא מורשים להיכנס ועוד • אז איך עושים את זה?

נוספת מלבד ישראלית או איטלקית.
מה היתרונות?

לדרכון איטלקי של האיחוד האירופאי יש יתרונות רבים והוא מהווה פתיחת דלתות לאפשרויות שונות כגון: מגורים ועבודה בכל מדינות האיחוד האירופאי, לימודים אקדמאים בעלות השמורה רק לאירופאים, אפשרות כניסה למדינות שונות להם ישראלים לא מורשים להיכנס, פטור מוויזה ועוד.
איך מתחילים?

תהליך תביעה להכרה כזכאי לאזרחות איטלקית, מתבצע בהגשת תביעה בבית המשפט ברומא באיטליה. הרשויות והשגרירות האיטלקית אינן מאשרות בקשה לאזרחות ללא תעודות מקוריות עם אפוסטיל מלוב, אותם אין יכולת להשיג. התהליך בבית המשפט ברומא לוקח כשנתיים. מדובר בתהליך פשוט אך מסורבל מבחינת הניירת שיש להגיש.
חשוב לדעת!

החלטת בית המשפט נוגעת רק למי שצוין בכתב התביעה ולא ניתן להשתמש בפסק הדין עבור בני משפחה אחרים, גם אם מתבססים על אותו בן משפחה. לכן חשוב לכלול בתביעה את כל המעוניינים באזרחות איטלקית ללא הגבלת גיל או דורות. אין צורך לבקש אזרחות למי שאינו מעוניין בכך, גם אם מתבססים עליו בתהליך. כמובן, צריכים לצרף מסמכים של אותו בן משפחה עליו מתבססים כדי להוכיח את הקשר המשפחתי בין מבקש האזרחות למי שהתגורר בלוב ומזכה באזרחות. חשוב עוד לדעת כי אין בעיה להגיש תביעה גם כאשר בן משפחה עליו מתבססים אינו בן החיים.

עו"ד אתי אלמגור: הינה עו"ד ונוטריון מעל עשרים שנה, ומומחית לאזרחויות זרות בעלת 15 שנות ניסיון.

ניתן לקבל פרטים נוספים באתר:

<https://almagorlawoffice.co.il>

אזרחות איטלקית. איטליה שייכת כמובן לאיחוד האירופאי. על פי החוק האיטלקי, יהודים שהתגוררו בלוב בתקופה שבין מאי 1919 לשנת 1943 זכאים על פי חוק לאזרחות איטלקית וכך גם כל צאצאיהם ללא הגבלת דורות!!! הסיבה: מדובר בתקופה בה לוב נשלטה על ידי איטליה.
מה צריך להוכיח?

מי שמעוניין בדרכון האיטלקי יכול לקבל אותו כאמור, מתוקף מוצאו ובתנאי שהוא או בני משפחתו, עליהם הוא מסתמך, להוכיח את הקשר לבן משפחה מלוב. בנוסף המבקשים צריכים להוכיח כי לא קיבלו משנת 1992 אזרחות זרה

דרכון איטלקי ליוצאי לוב אמנם אינו מאפשר, לפחות בשלב זה, ביקור במחוזות הילדות שלכם או של בני משפחותיכם, אבל יש בו יתרונות רבים ומגוונים בכל מדינות האיחוד האירופאי כפי שיפורטו בהמשך. בעבר ניתן היה להשיג דרכונים כאלו גם באמצעות צאצאי ספרד או פורטוגל, אבל זכות זו צומצמה רק לאזרחים פורטוגליים.

מי זכאי?

הבשורה הטובה היא כי יהודים, יוצאי לוב או צאצאים של יוצאי לוב, שלא כמו יתר בני עדות הספרד, זכאים לקבל

"בסיסה" זו, על שום מה?

יהודי לוב ותוניסיה נוהגים בליל ראש חודש ניסן, להכין "בסיסה" כסגולה לברכה ופרנסה טובה.

שמים גם מפתח לפתיחת דלתות למזל הטוב. בסיסה

טקס ה"בסיסה" מהווה חיבור רוחני בין העבר לעתיד, למסורת שנקבעה מאז ימי בית המקדש לימינו אנו ומחזק את הקשרים במשפחה המתאגדת סביב הקערה. בת דודי רחל חכמון חלמה על סבא רבא שלנו, רבי שלום טייאר זצ"ל, והחליטה לעשות לו הילולה בערב ראש חודש ניסן בשוב שדה עוזיהו. מאז, בכל שנה נערך הטקס בהדר ובסעודת מצווה ובסופו יש טקס "בסיסה" מפואר.

פנינה מנצור היא בלוגרית ומקימת קבוצת הפייסבוק "זכרונות ילדות מזיתן"

אצלנו נהג אבי ז'ל לקחת תכשיטי זהב, סוכריות צבעוניות ומפתח (מפתח מזל שפותח לנו דלתות למזל טוב) ולשים בתוך הבסיסה. הוא היה מערבב והיה לו משפט כזה מיוחד שהיה אומר כשהיה מערבב הכל. המשפט היה: "יא פתאח בלא מפתאח" – הו (אתה ה') הפותח בלא מפתח, "יא עטאי בלא מנא" – הו (אתה) הנותן בלא תמורה, [ארזקנה ורזק] (תרזקנה ותרזק) מנא – תן לנו ותן מאתנו (תן לנו משובך ונתן לאחרים). ויש מוסיפים: ורזק לעבדיך לכללנה – ותן למאמינים – לכולנו. יש מוסיפים: "עקבאל דאיר, כיר מן הסנה" – כה לחי, (טוב) יותר מן השנה (הזאת).

מנהג ה"בסיסה" הוא טקס משפחתי שנערך בערב ראש חודש ניסן כסמל לביסוס המשכן שהוקם בראשית חודש ניסן, תחילת האביב, ולכן גם מסמל התחלה חדשה. נשיאי שבטי ישראל היגישו מנחות במשכן ובבית המקדש, ככתוב: "קצרת כסף אחת, שלשים ומאה משקלה. מורק אחד כסף, שבעים שקל בשקל הקדש. שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה" (במדבר ז' י"ג). תערוכת הבסיסה מכילה גרגרי חיטה או שעורה קלויים וטחונים, בתוספת שקדים, תמרים, סוכר ותבלינים לפי העדפה אישית. אב המשפחה מערבב את הבסיסה ובני המשפחה אוכלים ממנה.

ליל ה"בְּסִיסָה"

מאת משה רוקח

ידיד ללא כל תמורה
 ובכפית נטעם מהבְּסִיסָה ומההסבר שאבי
 היה נותן וכך היה אומר: "לזכר סיום בְּנִית
 המשכן וזכר לטיט שהיה הדבק לכה.
 ושהבְּסִיסָה תדביק באהבה ובאחדות את
 כל בני המשפחה.. אמן!
**"עאק'בל דא'יר כ'ר מסנה ז'ידין ומוש
 נאק'סין ודמה פרחאנין".**
**"שנזכה לשנה הבאה, שנפשות בני הבית
 יתרבו ותמיד בשמחה"**
 ואמי היתה אומרת: לי יבסס לאזם ילחאס
 סאבעו". מי שטובל את ידו חייב ללקק את
 אצבעו" ואמי ממשיכה וחושפת סודות
 שלמדה מאמה דהיבה נעים (נונה דהיבה)
 שהיתה "קושרת" בין החגים.
 הרמון שנשאר מראש השנה ישמר עד
 פסח ואותו תסחט בתערובת החרסת.
 עם התמרים מקצרת ט"ו בשבט תשתמש
 למלוי המקרוט, את המקרוט תחתך
 ותפזר בבְּסִיסָה את עצם ה"זרוע" אמי
 תתלה בחוט "בבראקה" מחסן והוא ישאר
 כך עד הפסח הבא
 ומחרסת הפסח תאחסן במקרר ותמלא
 את ה"טבאק" (טנא הבכורים) בעוגיות
 ה"שקאק" שמכינים לשבועות. מעגל
 השנה במיטבו.

עובר רק מה שנשחך דק בקמח..
 והתבלינים יעברו את אותו "מסע"..
 ובערבוב הזה ובריך שמתפזר אני נזכר
 שלמדתי על סיום "מלאכת המשכן"
 שנחנף בראש חודש ניסן והכל לכבודו
 .ואמי היתה מכינה ומחלקת לחברותיה
 שלא משיגה ידם..
 בערב ראש חדש ניסן מתאספים כל בני
 הבית ל "לילץ' לבְּסִיסָה"
 בקצרה גדולה מזכוכית אמי תפזר
 את התערובת המיוחדת ולתוכה תוסיף
 תמרים שנחטכו, שקדים ואגוזים צמוקים
 וחתיכות דבילה וגרגרי רמון ש"החביאה"
 מראש השנה.. שמשום קלוי וחתיכות
 "מק'רוט" ששמרה מפורים, מעט דבש
 וסכר וזאת על מנת לקיים "ארץ חטה
 ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן
 ודבש" וכמובן את מפתח הבית, צמידים
 וטבעות זהב.... תוף כדי מזיגה של השמן
 (זית) מידיו של אב כול אחד נועץ את
 הזרת שלו בתערובת. והשמן הנגר ישחרר
 את הברכה:
**"יא פצ'אח בלה נפצ'ח צ'רוק'נה
 וצ'רוק' מננה יא עאטני בלה מננה "**
**"הפותח ללא מפתח תן לנו משובך
 הגדול ונתן גם אנו ממנו לכל פתח את**

**"יא עודי"..אמי היתה קוראת לאבי,
 "השרי לי ק'אמח ושע'אר לבְּסִיסָה".
 "תקנה לי גרגרי חטה ושעורה לבְּסִיסָה
 "ואבי כמצותה עושה
 ה'מים שבין פורים לראש חדש
 ניסן מיוחדים היו.. הייתי עושה
 צעדי מבית הספר ועל הדרך מריח
 ריחות מפרים.. בימים ההם נטולי
 התנור ו"הכושא" הכל נעשה בקליה
 ב"חראקה".
 ולפי הריח העולה באפי הייתי יודע
 באיזה שלב אמי היתה בהכנות לחג..
 לעתים ריח "קראע" או "כנאפר" של פרה
 שעוברים צריכה על האש..
 ויש שפולי קפה וחומוס נקלים בתוכה..
 אף הפעם זו היתה קליה של החטה
 והשעורה לכבוד ה"בְּסִיסָה"
 ריח נהדר של ה"מלאה". על גחלי האש
 במתקן מעין גליל מתכת וידית מסתובבת.
 וגם גרגירי הכסברה וזרעי השמר יעברו
 את התהליך, הכל להכנת הבְּסִיסָה
 ואז כל התכולה תעבר ל"מהרזה" - עלי
 ומכתש.. ותתחיל הכתישה והטחינה.
 תהליך הנפוץ הוא תהליך מרכב : ראשית
 ב"ואלאל" (נפה עם רשת רכה) ולאחר
 מכן.. ב"רארבל" נפה צפופה.. ודרכה**

חמים וטעים

במדור זה נארח בשלנים ובשלניות מן העדה שלנו, עדה שהתברכה במאכלים ובתבשילים מופלאים. הם גם יבשלו וגם יספרו לנו את קורות חייהם * והפעם מלכה משיח מכפר סבא * ויש גם מתכונים

תפריט יופ שישי קבוע. משיח בפעולה

אמא ואז חזרנו לבנגזי. רק בשנת 1949 הצלחנו לעלות לאונייה לארץ. מהאונייה אני זוכרת שהצניחו לנו מהאוויר בגדים וצעצועים ושוקולד! הייתי בת חמש בערך ואני זוכרת שבחרתי לי מעיל תכלת עם שתי שורות כפתורים, להם התאמתי נעלי בובה והייתי בלונדינית ונראיתי ממש כמו בפרסומת. לפנות בוקר הגענו לחיפה, אני זוכרת את הכרמל מואר ואבא שלי היה בהתרגשות רבה. הוא אמר לי: "את יודעת איזו ארץ קדושה זאת? אסור לבית עולים בנתניה. הרצפה!" הגענו לבית עולים בנתניה. אבא שלי שהיה סוחר ואיש של אנשים מאוד רצה להישאר בנתניה אבל חבר אמר לו שיש איזור שמתפתח שנקרא כפר סבא וכדאי לכם. ככה היגענו לכפר סבא.

אמרה לי, "איזה יופי, עכשיו נוכל לעשות כביסה". אנשים מתו סביבנו מטיפוס ומלכלוך. ההורים סיפרו לי שאמא שהניקה אותי חלתה בטיפוס כשהייתי בת חצי שנה. היא הייתה ממש על ערש דווי. ואז בא חבר לאבא ואמר לו: "אתה רוצה להציל את אשתך? לך בלילה לכפרים ותחפש לה חמאה". אבא השיג חמאה, אמא קדחה מחום. ממש בכוח פתחו לה את הפה ונתנו לה את החמאה וככה היא ניצלה. אני הייתי תמיד בריאה ואמא זקפה את זה לזכות זה שהיא הניקה אותי בזמן שחלתה וכך היו לי נוגדנים. איך הייתה העלייה לארץ? את המסע לארץ התחלנו באוניה מבנגזי לטריפולי. כשהגענו לטריפולי לא רצו להעלות אותנו בגלל מחלת עיניים של

מלכה משיח (83), אלמנתו של יעקב משיח ז"ל, היא אם לארבעה ילדים, 10 נכדים וארבעה נינים ועוד אחד בדרך. מדי יום שישי, החל מאחת בצהריים מתכנסת אצלה כל המשפחה לארוחת צהריים הכוללת מטעמים שמלכה לבדה מכינה. את הבישולים היא מתחילה בניחותא בארבע לפנות בוקר ומסיימת בתשע במטבחה השלו והנעים. ספרי לי קצת על ילדותך. בגיל חמש עלינו מבנגזי. כשהייתי בת ארבעים יום לקחו אותנו למחנה ג'אדו וכשיצאנו משם הייתי בת שנה ושמונה חודשים. מהמחנה אני זוכרת שעוד זחלתי כתינוקת, היינו רעבים מאוד ובאיזה יום מצאתי חתיכת סבון והתחלתי לאכול אותה. באתי עם זה לאמא שלי והיא

בעלי ז"ל היה אח תאום זהה שהיה נשוי ונפגשנו אצלו בבית כי אשתו עבדה איתי. זאת הייתה אהבה ממבט ראשון. איך שיעקב ראה אותי הוא אמר לאחיו בבולגרית "אני רוצה אותה". אחיו אמר לו, "זאת ילדה טובה מבית טוב אז רק אם אתה רציני!" יצאנו שלושה חודשים והתחתנו. הייתי בת 19 והייתה לי הפלה בהיריון הראשון. זה היה מאוד טראומטי. הרופא אמר לי שאני צרה ולא יכולה להכיל תינוק. תודה לאל שזה לא היה נכון ושנתיים אחרי זה נולדה בתי הבכורה ענת ואחריה נולדו אודליה, עמוס ואייל. משפחה מושלמת ברוך השם. יש לי הרבה נחת מכולם ואני נהנית כשכולם מתכנסים אצלי. בכל הנכדים שלי טיפלתי כשהיו קטנים ואנחנו מאוד קשורים עד היום.

אז מה בתפריט?

יש תפריט שישי כמעט קבוע. קסקסו מפרום, חריימי, טבחה בל סאלק או עריסה, מסייר ולפעמים לפי מה שיש לי במקרר אני גם מגוונת.

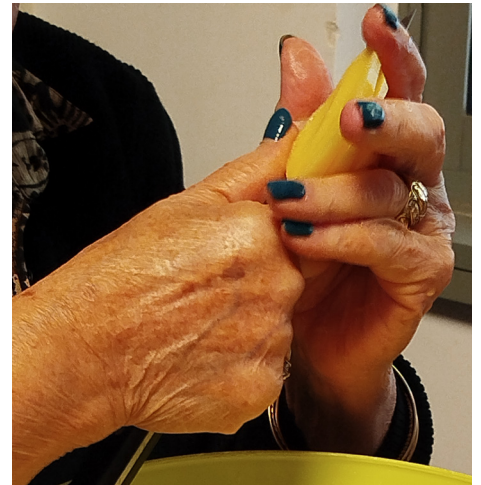
העופות גילה שכייסו אותו וכל עמלו היה לשווא. בהמשך פתח חנות ירקות בשיכון עלייה בכפר סבא ומזה התפרנסנו.

הבנת שהייתה לך טראומה מהגזזת?

זאת הייתה תקופה נוראה. יום אחד עשו לנו בדיקות בבית ספר ולמרות שלא היה לי כלום לקחו את שולה אחותי ואותי למחנה ילדים ליד ראש העין. להורים לא אמרו כלום. שמו אותנו במחנה ושם נפגשנו עם עוד המון ילדים, כולם מעדות המזרח מהעליות השונות. בבקרים היו לוקחים אותנו להקרנות ואני זוכרת שהיינו שרים בדרך שיר כזה "היי בה בה ריבה, לחם וריבה", אולי כי זה מה שנתנו לנו לאכול. זה נמשך חודשים ארוכים. היה קשה להיות בלי אבא ואמא. כשחזרנו הביתה לא יודעת איך ולמה, צמח לי עוד יותר השיער שהיה יפה ובלונדיני.

איך היו החיים בארץ?

לא היינו מפונקים בתקופה הזאת. עבדתי בכל מיני עבודות שהיו אז, בין היתר בבית אריזה שם הי לי חברות. ליעקב

הייתי קטנה מדי לכיתה א' וגדולה מדי לגן וכך יצא שהייתי שנה בבית. אבא ידע להסתדר אבל גם היה תמים. הוא היה קונה עופות ממשקים בסביבה ואנחנו הילדים היינו מורטים את הנוצות ומנקים אותם. את העופות אבא היה מוכר בתל אביב. יום אחד אחרי שטרח ומכר את

מתכון לחריימי

מה צריך?

דגים שהושרו במלח ולימון כרבע שעה
כף וחצי פלפל צ'ומה
רסק עגבניות
בצל גדול
כמון
כרוויה
לימון

מה עושים?

מטגנים בסיר סוטהז' עם שמן בצל אחד קצוץ דק בחמש דקות עד שהוא מקבל צבע צהבהב.
מוסיפים כף וחצי פלפל צומה ומעט מים ומערבבים.
מוסיפים 2 כפות רסק עגבניות ומערבבים יחד. מוסיפים חצי כפית מלח, מערבבים ומבשלים 5 דקות.
מניחים את הדגים בסיר, מגביהים את הלהבה ומוסיפים כוס מים מעל.
מפזרים מעט במון וכרוויה (קימל גרוס גם) וכשזה מתחיל לרתוח מנמיכים להבה, כשזה מוכן, סוחטים מעל לימון ומגישים.

Mio nonno Ruben, con I libri che porto' con se' in Israele, quando fece l'aliah nel 1950

Mi si avvicino' una persona sconosciuta, titolare di un negozio di argenteria lavorata a sbalzo (come a Tripoli), e mi disse:

“Tu assomigli e devi appartenere alla famiglia Addadi. Quando ero piccolo a Tripoli e studiavo nel Talmud Tora' nella casa di tuo nonno, il Rabbino Ruben Addadi ZL, tua nonna Buba ci dava continuamente cibo e dolci dicendo e riducendo: “la cosa piu' importante e' che tu studi”. Molto probabilmente molti di voi sono i discendenti di quei bambini.

Mi permetto un ulteriore volo pindarico: il livello odierno di istruzione e la capacita' dei membri delle nostre comunita' sia in

Israele che in Italia, dipende in buona parte dalla spinta durante i secoli all'istruzione, favorita dai nostri antenati.

La parte documentata della dinastia della famiglia Addadi che io presento con orgoglio inizia dal rabbino e maestro Mas'ud Hai Racchah ZL, nato nel 1690 a Smirne nella Turchia di oggi, e continua con gli antenati anche essi rabbini, giudici, capi della comunita' e soprattutto educatori e fondatori di scuole.

Mas'ud Hai Racchah scrisse vari libri, fra i quali cito Ma'aseh Rokea, un commentario di quattro volumi sul Mishneh Torah di Maimonide.

Nathan Adadi, nato in Palestina, fu inviato come emissario alla comunita' ebraica di Livorno, e in seguito a Tripoli, dove divenuto' studente di Mas'ud Hai Racchah e anche suo genero. Nathan Adadi ha scritto vari lavori sul Shulchan Aruch, Yoreh de'ah, e sulla Mishnah.

Il nipote di Nathan Adadi ZL, Abraham Hayyim Adadi ZL, fu un importante rabbino della comunita' di Tripoli nel diciannovesimo secolo. Cresciuto a Zfat, fu mandato come emissario a Tripoli e nel Medio Oriente. Pubblico' vari lavori sulla halacha', e in particolare rilevante e' il trattato sui costumi e tradizioni della comunita' ebraica di Tripoli e Zfat. Il suo lavoro piu' importante e' Hashomer Emet, sulle leggi e costumi della scrittura dei rotoli della legge, pubblicato nel 1849 a Livorno.

Saul Adadi, figlio di Abraham Hayyim Adadi, e' mio bisnonno.

Non meno importanti sono le figure di Sion Addadi, educatore della lingua ebraica in vista della aliah, e Climo Addadi, sionista e membro della emigrazioni clan-

destine, entrambi mie zii.

Aggiungo mio padre Iusef Giuseppe Addadi che per decenni officio' le preghiere di Rosh Ha'Shana e Yom Kippur, che ancora oggi vengono ricordate per la bellezza delle loro melodie.

Siamo fortunati nel poter raccontare queste vicende a partire dal diciassettesimo secolo quando ancora non esistevano il Google o il ChatJPT, e quando l'analfabetismo imperava nel mondo. Questo puo' accadere perche' tutti i rabbini menzionati hanno sempre voluto ricercare e commentare gli scritti dei loro contemporanei importanti e aggiungere scritti di valore in varie discipline religiose.

Siamo ancora piu' fortunati che tali scritti vennero in parte stampati (a Livorno da Belforte), e quindi possiamo approfondire le nostre conoscenze o semplicemente bearci di queste eredita' spirituali e dell' incoraggiamento agli studi.

Vi invito a consultare il Google che adesso e' disponibile e vedere le voci della nostra dinastia familiare: Mas'ud Hai Rakkah, Nathan Adadi, Abraham Hayyim Adadi.

Ho il piacere di accludere alcune fotografie di famiglia. Ritengo che le piu' significative siano quelle del nonno Ruben con i libri da Tripoli e quella dei bambini etiopici.

Il tutto va avanti da piu' di duecento anni.

Grazie dell'attenzione e cari saluti a tutti voi

Ruben Addadi (detto Bino)

Raddadi@zahav.net.il

+972-523855713

שחזור
למנוי
לשנה!

מבצע מיוחד למנויים חדשים!

הצטרפו אלינו למרכז המורשת של יהודי לוב.
גם תומכים בקהילה וגם נהנים מהטבות!

• קבלת רבעון "לבלוב" – מגזין כרומו
עשיר בכתבות מעניינות + גיליון מיוחד
ליום השואה.

• כניסה חינם למוזיאון לכל מנוי.

• הנחה בסופי שבוע שהמרכז מארגן.

**מבחר מסלולי הצטרפות ליחידים, משפחות,
ישובים ובתי כנסת בטלפון: 035336268**

הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב
WORLD ORGANIZATION OF LIBYAN JEWS
ORGANIZZAZIONE MONDIALE EBREI DI LIBIA

מייל: Office@livluv.org.il | אתר: <https://www.livluv.org.il>
חפשו אותנו בפייסבוק: מרכז מורשת יהדות לוב